

Direktoratet for mineralforvaltning
med Bergmesteren for Svalbard

MINERALSTATISTIKK 2023

Harde fakta

om mineralnæringen 2023

Innhold

Sammendrag.....	4
Bakgrunn og metode.....	5
Uttak og salgsverdi.....	6
 Byggeråstoff.....	10
 Industrimineral.....	15
 Metallisk malm.....	18
 Naturstein.....	21
 Energimineral.....	24
Eksport.....	27
Næringsstruktur og sysselsetting.....	31
Grunneieravgift for byggeråstoff.....	35
Klima og miljø.....	37
Tabeller.....	41
Referanser.....	48

HARDT FAKTUM

Det grønne skiftet og overgangen til bærekraftige, fornybare energikilder kræver tilgang til en lang række kritiske mineraler og metaller.

Sammendrag

Det ble i Norge solgt mineraler for 14 249 millioner kroner i 2023. Det er en prisjustert nedgang på 0,9 % sammenlignet med 2022. Nedgangen i salgsverdi kommer av en reduksjon på 7,8 % i antall solgte tonn i den samme perioden. Det er i hovedsak salg av byggeråstoff og industrimineraler som har gått ned.

Salgsverdien av byggeråstoff var på 7 207 millioner kroner, og utgjorde 50,6 % av total salgsverdi. For fjerde år på rad var det en nedgang i solgte tonn og prisjustert salgsverdi av byggeråstoff, disse var på henholdsvis 7,4 % og 3,5 %. Naturstein hadde også en nedgang i prisjustert salgsverdi, denne var på 2,0 %. Energimineraler hadde størst nedgang i salgsverdi med 13,4 %, etterfulgt av industrimineraler med 5,6 %. Kun mineralgruppen metallisk malm hadde økt salgsverdi i 2023 sammenlignet med 2022.

Eksportverdien på 7 776 millioner kroner utgjorde 54,6 % av den totale salgsverdien. Prisjustert er det en økning i eksportverdi på 8,7 % sammenlignet med 2022. Eksport som andel av den totale salgsverdien i mineralnæringen er på sitt høyeste nivå siden konkursen i Sydvaranger gruve i 2015.

Mineralnæringen sysselsatte 4 473 årsverk i 2023. Dette er økning på 1,5 % sammenlignet med 2022. Oslo er fylket med størst prosentvis nedgang i årsverk, med 33,3 %. Nordland er fylket med størst prosentvis økning i årsverk, med 22,6 %.

Bakgrunn og metode

Den årlige driftsrapporteringen fra næringen danner grunnlagsdata for Harde fakta – mineralstatistikk for 2023. Tallgrunnlaget for mineralstatistikken for 2023 er driftsrapporter for 1 023 uttak fra 747 foretak. Dette er 481 uttak, og 256 færre foretak sammenlignet med fjorårets Harde fakta.

KONFIDENSIALITET

Et viktig prinsipp når det gjelder datainnhenting og behandling er at forretnings sensitiv informasjon skal behandles konfidensielt. Data fra enkeltbedrifter skal ikke framkomme i statistikken uten særskilt avtale med bedriften. For produktgrupper der det er færre enn tre aktører, offentliggjør vi derfor ikke detaljerte produksjons- og salgsdata.

Det er to aktører som har kontinuerlig produksjon av metallisk malm i Norge. Det er derfor kun presentert overordnede tall i mineralstatistikken. Produksjonsdata for metallisk malm er inkludert i «annet»-kategorien under industrimineral i tabell 1. Det samme gjelder for industrimineralene grafitt, nefelinsyenitt og olivin. Uttak av er leire slått sammen med sand/grus i denne tabellen.

Tidsserier

Harde fakta – mineralstatistikk for 2023 inkluderer enkelte faste tidsserier for de siste 10 årene. Statistikken er basert på nominelle verdier, men alle sammenligninger mellom år er prisjusterte. Prisjusterte priser oppgis i 2015-priser i figurene. Prisene er justert etter konsumprisindeksen (KPI) fra SSB. ¹

KVALITETSSIKRING AV INNRAPPORTERTE TALL

Tallgrunnlaget fra driftsrapporteringen gjennomgår både statistisk og manuell kvalitetssikring. Hvis våre kontroller identifiserer mulige feil i rapportert data, gjør vi nærmere undersøkelser og feil blir korrigert i samarbeid med rapportøren.

ENDRING FRA TIDLIGERE ÅR

Den store nedgangen i antall uttak og foretak i statistikken kommer av en opprydning i uttaksregisteret hvor nedlagte og inaktive uttak ikke lengre er en del av statistikken. Antall uttak som har rapportert at de har utdrevet og solgt masser er tilnærmet likt som i 2022.

Uttak og salgsverdi

Salgsverdien samlet sett i mineralnæringen var i 2023 på 14 249 millioner kroner, dette er en prisjustert nedgang på 0,9 % sammenlignet med 2022. Til tross for liten endring totalt sett, er det større endringer i salgsverdi innenfor mineralgruppene.

Total salgsverdi fra mineralutvinning, fordelt på de fem mineralgruppene byggeråstoff, industrimineral, metallisk malm, naturstein og energimineral er vist i figur 1 og 2.

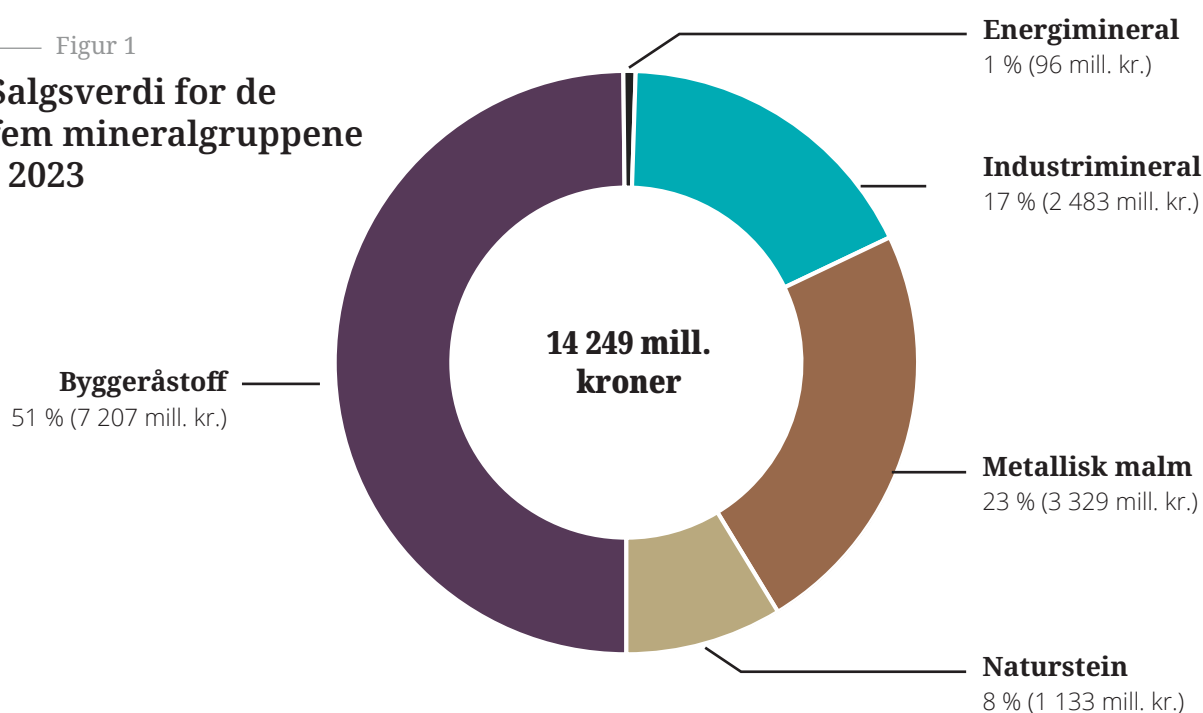
Til tross for en nedgang i prisjustert salgsverdi på 3,5 % er byggeråstoff fortsatt den største mineralgruppen, og står for 50,6 % av all salgsverdi i mineralnæringen. Det ble solgt byggeråstoff for 7 207 millioner kroner i 2023. Solgte tonn byggeråstoff falt med 7,4 % sammenlignet med 2022.

Metallisk malm var den eneste mineralgruppen som ikke hadde fall i prisjustert salgsverdi i 2023. Alle andre mineralgrupper opplevde en nedgang i prisjustert salgsverdi. Energimineraler er mineralgruppen som har redusert prisjustert salgsverdi mest, med 13,4 %.

Rogaland var fylket med størst total salgsverdi av mineraler i 2023, etterfulgt av Nordland. Deretter fulgte Viken, Vestfold og Telemark, Troms og Finnmark, og Vestland, som alle hadde en salgsverdi over 1 milliard kroner. Oslo hadde lavest salgsverdi, etterfulgt av Agder. Kun Oslo hadde en salgsverdi lavere enn 100 millioner kroner.

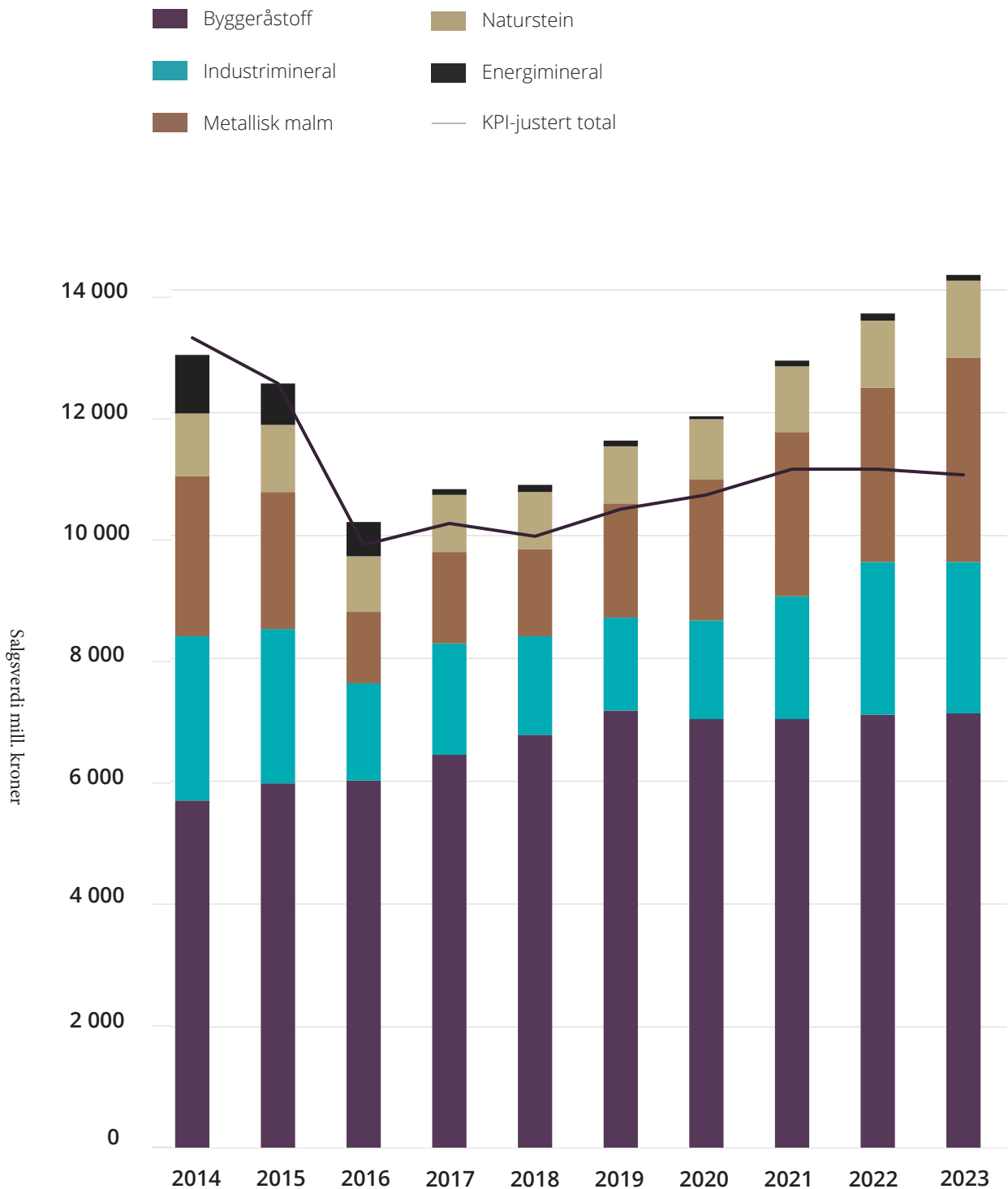
Figur 1

Salgsverdi for de fem mineralgruppene i 2023

Figur 2

Salgsverdi fordelt på mineralgruppene de siste 10 år

BYGGERÅSTOFF

Byggeråstoff er sammen med naturstein den eneste mineralgruppen som utvinnes i alle fylker. Aller mest i Rogaland, etterfulgt av Viken. Disse to fylkene utgjør 45,7 % av all salgsverdi av byggeråstoff. Av salgsverdien i Rogaland er 73,6 % knyttet til eksport. Viken har derimot relativt lite eksport av byggeråstoff, men er en viktig byggeråstoffkilde for Oslo.

Totalt sett går 33,6 % av solgte tonn byggeråstoff til eksport. Rogaland og Vestland står for 92,9 % av samlet solgte tonn byggeråstoff til utlandet. Viken er fylket som selger flest tonn byggeråstoff til innenlandsmarkedet, etterfulgt av Innlandet, Rogaland og Trøndelag.

INDUSTRIMINERAL

Industrimineral utvinnes i samtlige fylker utenom Oslo og Viken. Troms og Finnmark har den største salgsverdien av industrimineral, etterfulgt av Nordland og Møre og Romsdal. Til sammen står disse fylkene for 81,6 % av salgsverdien av industrimineral. Eksport utgjør 62,4 % av samlet salgsverdi av industrimineral, eksport domineres av Troms og Finnmark og Møre og Romsdal. Nordland er fylket med størst salgsverdi av industrimineral til innenlandsmarkedet.

METALLISK MALM

Metallisk malm blir tilnærmet utelukkende utvunnet i Rogaland og Nordland, og utvinningen går i hovedsak til eksport. Det er også noe utvinning i Viken og Agder, men dette er i relativt liten skala.

NATURSTEIN

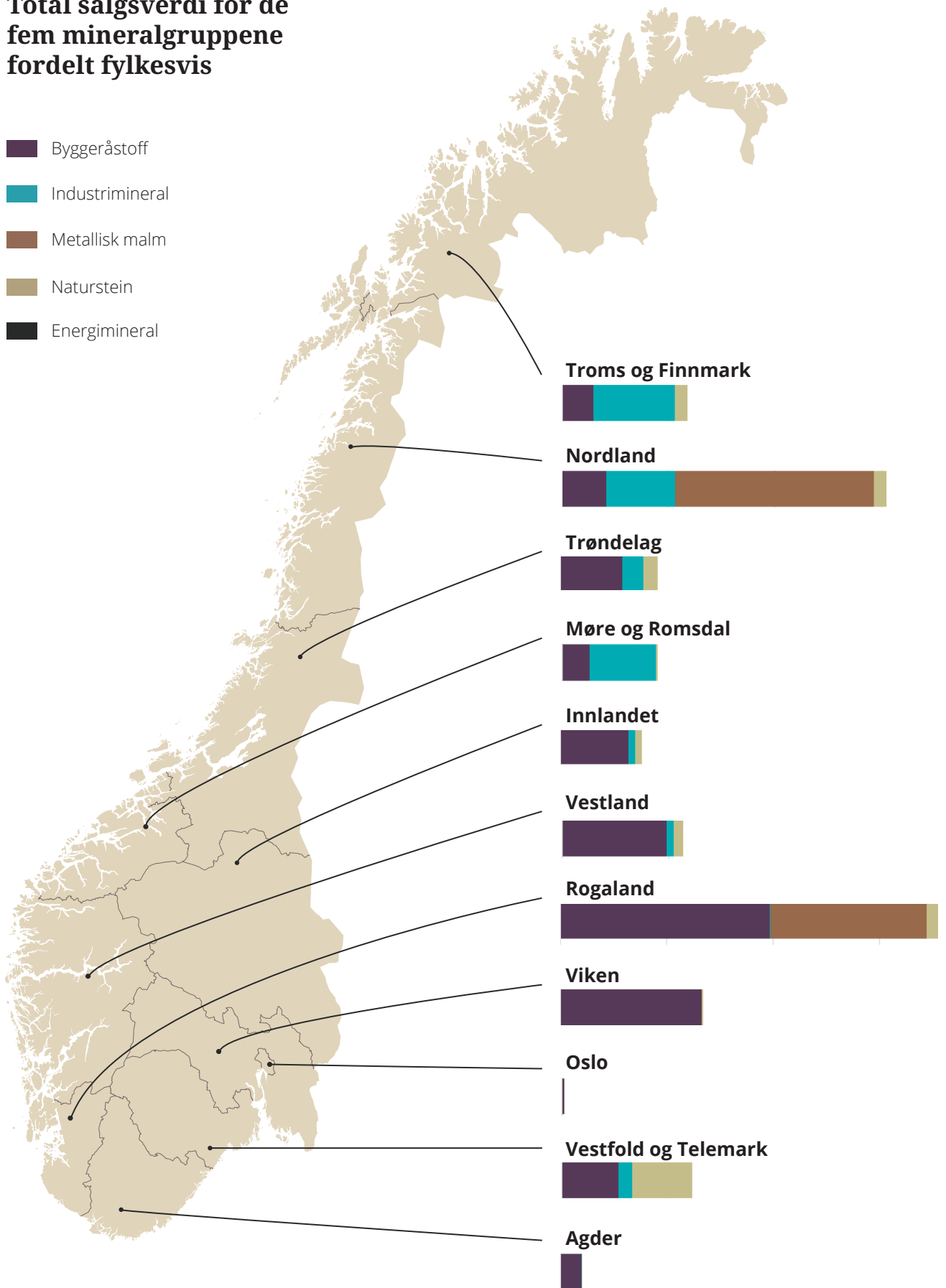
Naturstein utvinnes i alle fylker. Vestfold og Telemark står for 49,5 % av den totale salgsverdien og utgjør 76,1 % av all eksportverdi av naturstein.

I innenlandsmarkedet er Trøndelag fylket med høyest salgsverdi av naturstein, etterfulgt av Vestland og Troms og Finnmark.

Figur 3

Total salgsverdi for de fem mineralgruppene fordelt fylkesvis

- Byggeråstoff
- Industrimineral
- Metallisk malm
- Naturstein
- Energimineral

Byggeråstoff

HARDT FAKTUM

Byggeråstoff brukes hovedsakelig til bygge- og anleggsformål.

Byggeråstoff

Byggeråstoff er en fellesbenevnelse på mineralske råstoff som i første rekke brukes til bygge- og anleggsformål. Det skilles mellom uttak fra knust fjell og løsmasser. Pukk tas ut ved sprengning og knusing av fjell eller grov grus, mens sand og grus tas ut fra løsmasser.

Figur 4 viser salgsverdi og solgte tonn av byggeråstoff de siste 10 årene.

SOLGTE TONN

Totalt ble det solgt 81 millioner tonn byggeråstoff i 2023. Dette tilsvarer en nedgang på 7,4 % sammenlignet med 2022. Nedgangen drives først og fremst av salget innenlands, som er redusert med 10,8 %, mens solgte tonn eksportert har økt med 0,2 %. Det ble solgt 71 millioner tonn knust fjell og 11 millioner tonn løsmasser i 2023.

I perioden 2014 til 2019 var det en stabil økning i salg av byggeråstoff. Salget av knust fjell har økt hvert år, mens salget av løsmasser har ligget på omtrent samme nivå. De fire siste årene har det derimot vært nedgang i salg av både knust fjell og løsmasser. Knust fjell kan i utgangspunktet ofte benyttes til samme formål som løsmasser, men må bearbeides mer og er derfor vanligvis dyrere å produsere. Figur 5 viser at salg av løsmasser varierer i større grad fra fylke til fylke.

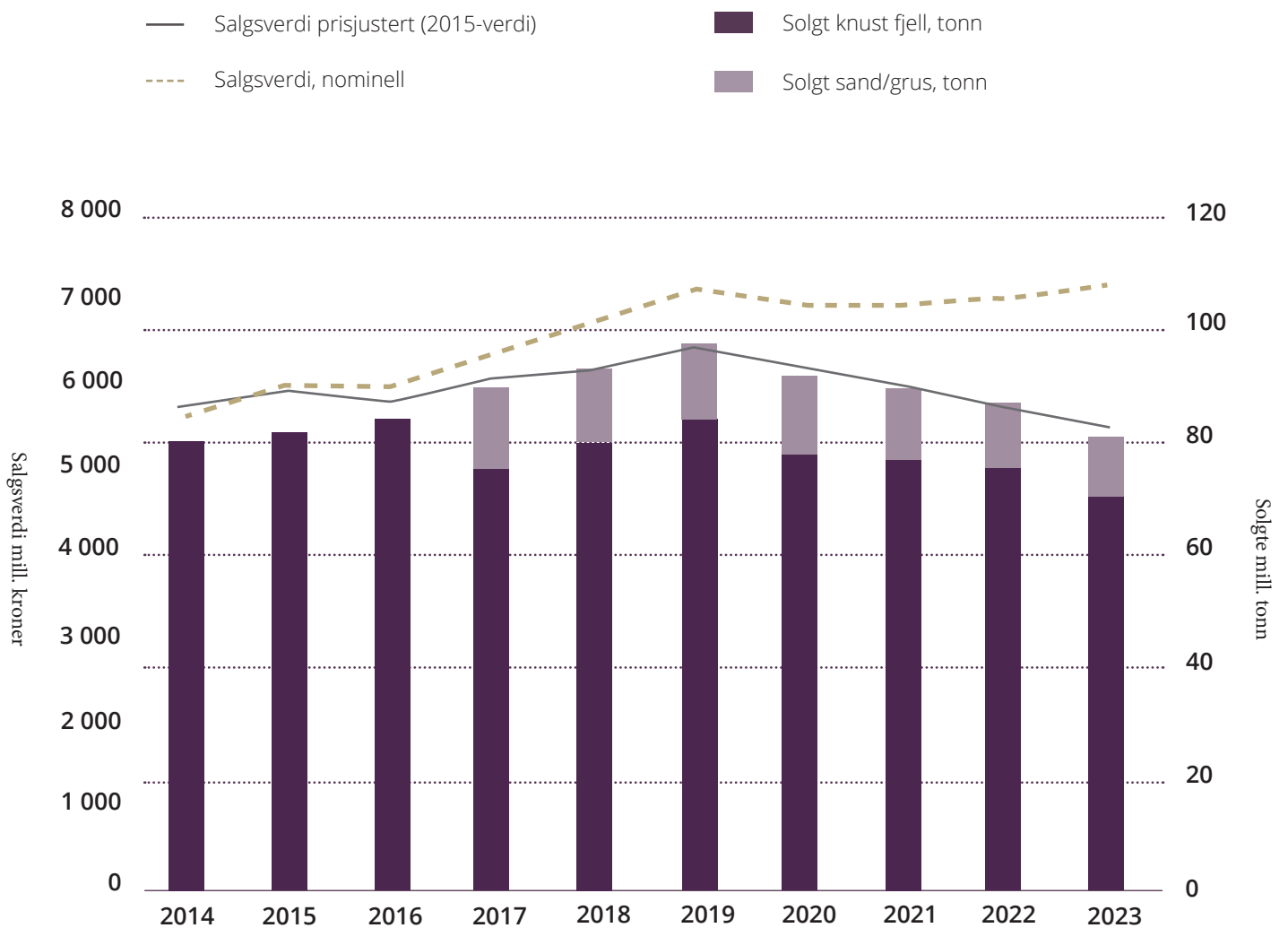
Dette kommer av at sand og grus er sjeldnere forekomster enn fjell. Særlig er det stor variasjon i uttak av løsmasser mellom kommuner. Av landets 356 kommuner var det i 2023 73,0 % som rapporterte om salg av knust fjell, men andelen for løsmasser var 48,8 %. Mer om kommuners gjenstående levetid av byggeråstoff, kan man se på DMFs hjemmeside.²

De største forbrukerne av byggeråstoff er bygg- og anleggsbransjen. Tabell 8 viser fylkesvis oversikt over bruksområder for byggeråstoff i Norge. Av totalt solgte tonn knust fjell gikk 38,3 % til vei, 19,6 % til veidekke, 10,2 % til betong og 32,0 % til annet formål. For løsmasser gikk 15,5 % til vei, 8,3 % til veidekke, 55,0 % til betong og 21,2 % til andre formål.

33,6 % av solgte tonn byggeråstoff gikk til eksport. Det antas at eksporten i hovedsak gjelder masser med særskilt krav til kvalitet. Mye av eksporten går til Tyskland, Danmark, Nederland og Storbritannia. Det eksporteres også noe byggeråstoff til de fleste andre europeiske land med kysttilgang.

— Figur 4

Salgsverdi og solgte tonn byggeråstoff siste 10 år

I figuren er sand/grus slått sammen med knust fjell frem til og med 2016.

SALGSVERDI

Det ble solgt byggeråstoff for totalt 7 207 millioner kroner i 2023. Dette utgjorde 50,6 % av den totale salgsverdien i mineralnæringen i Norge. Av dette var 2 250 millioner kroner salgsverdi fra eksport.

Prisjustert falt salgsverdien for byggeråstoff med 3,5 % fra 2022 til 2023. Fallet drives av salgsverdien i innenlandsmarkedet, som prisjustert falt med 10,1 % sammenlignet med 2022.

Total sett for 2023 var gjennomsnittsprisen for knust fjell 88,9 kroner per tonn, og 86,6 kroner per tonn for løsmasser. Salgsprisen for byggeråstoff varierer mye fra uttak til uttak, men også innad i de enkelte uttakene. Uttak kan selge ulike typer byggeråstoff, med ulike kvaliteter og ulik grad av bearbeiding, disse forskjellene reflekteres i prisene. I driftsrapportene etterspør vi pris uten transport.

Tabell 9 tar for seg transportmetode og transportavstand for byggeråstoff som selges innenlands. 85,1 % av byggeråstoff som ble solgt innenlands i 2023 ble transportert med lastebil, mens 14,8 % ble transportert med båt, 0,1 % ble transportert med tog.

Byggeråstoff som eksporteres blir i all hovedsak transportert med båt, og utvinnes ved kystnære uttak.

TILGANG PÅ BYGGERÅSTOFF

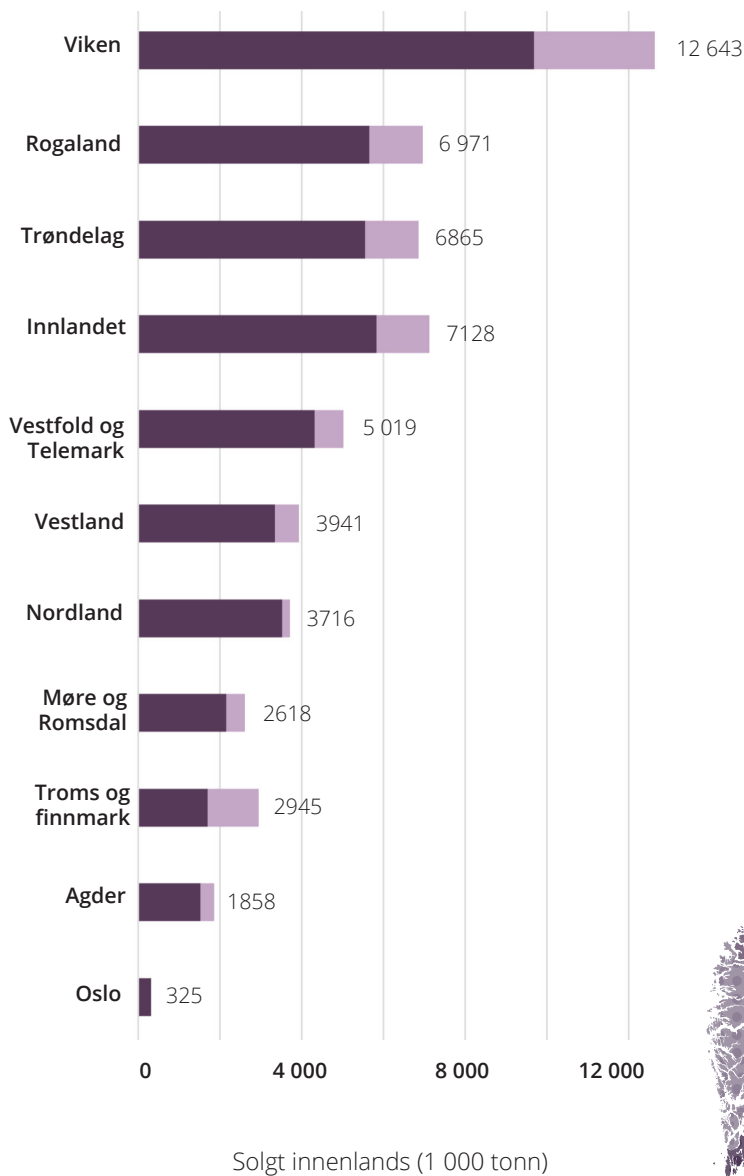
Figur 5 viser utvunnet byggeråstoff til innenlandsmarkedet per fylke.

Oslo hadde en utvinning på 325 tusen tonn i 2023. Etterspørselen i Oslo er vesentlig høyere enn det som utvinnes av mineralnæringen. Mye av byggeråstoffet som brukes i Oslo kommer derfor fra Viken, som hadde en utvinning på 12 787 tusen tonn. Flere av de store norske bykommunene er avhengig av nærliggende kommuner for tilgang på byggeråstoff. Det forventes at nærliggende kommuner stadig vil få dårligere tilgang på byggeråstoff, derfor vil det være økte transportkostnader av byggeråstoff rundt byene. Dette vil også innebære økt trafikkbelastning, mer støy, økt luftforurensning og høyere kostnader. Samtidig har byene, på grunn av mer utbygging, i større grad mulighet til å utnytte overskuddsmasser fra uttak av byggeråstoff som faller utenfor mineralloven. Det finnes aktører som lager markedssystem for ikke-forurensede overskuddsmasser som oppstår ved bygg- og anleggsprosjekt.

Figur 5

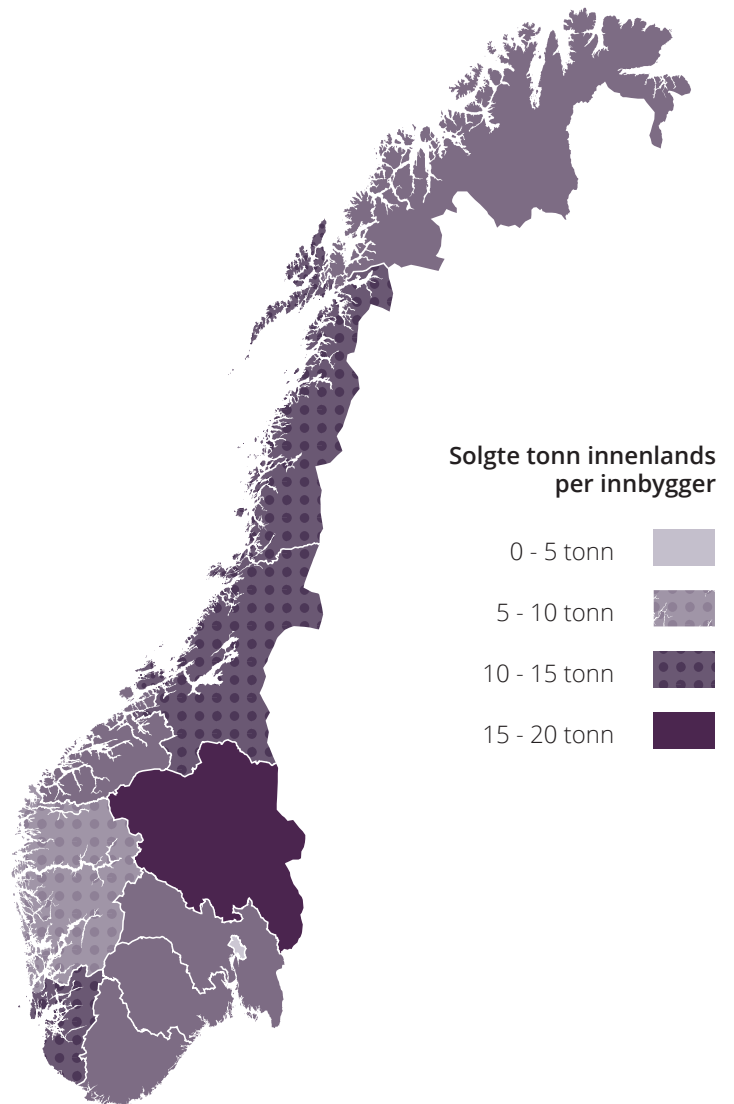
Solgt byggeråstoff til innenlandsmarkedet

- Knust fjell, tonn
- Sand/grus, tonn

Figur 6

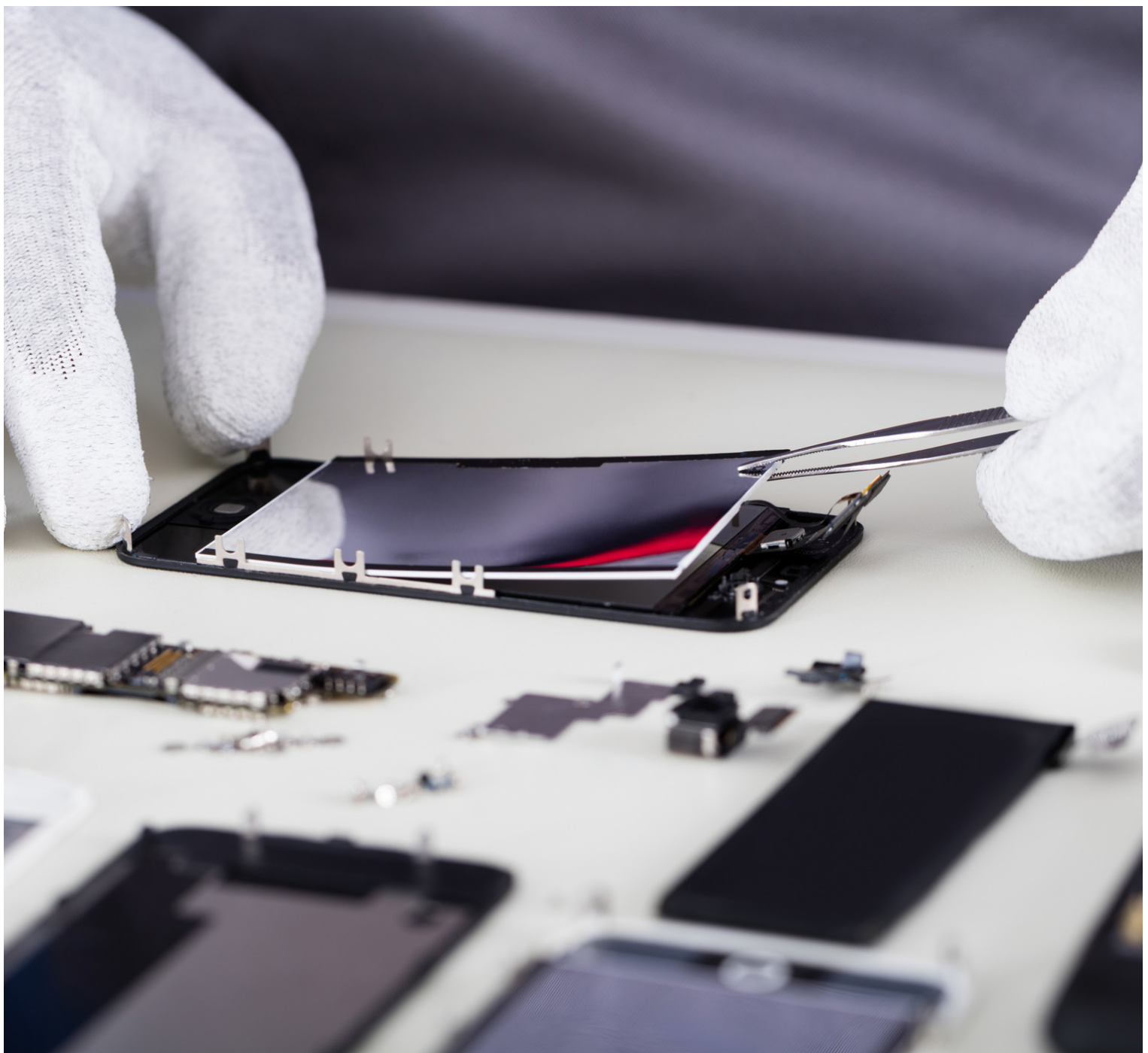
Solgt byggeråstoff til innenlands- markedet per innbygger

Industrimineral

HARDT FAKTUM

En mobiltelefon inneholder opptil 40 mineraler.

Industrimineral

Industrimineral er fellesbetegnelsen for mineraler og bergarter som benyttes i industrien på grunn av sine fysiske eller kjemiske ikke-metalliske egenskaper.

I Norge var det i 2023 utvinning av dolomitt, feltspat, grafitt, kalkstein, kvarts/kvartsitt, nefelinsyenitt og olivin. Norske industrimineraler brukes blant annet i papir, mikrochiper, solceller, mobilbatteri, keramikk og maling.

Figur 7 viser salgsverdi og solgte tonn industrimineral de siste 10 årene.

SOLGTE TONN

Totalt ble det solgt 8,1 millioner tonn industrimineral i 2023. Dette er en nedgang på 17,1 % sammenlignet med 2022. Det er olivin og grafitt som har hatt den største prosentvise nedgangen i solgte tonn. Samtlige industrimineraler hadde en nedgang i solgte tonn fra 2022 til 2023. 30,7 % av industrimineralene ble eksportert. Nesten all produksjon av grafitt, feltspat, nefelinsyenitt og olivin gikk til eksport, samtidig som kalkstein og kvart/kvartsitt i hovedsak ble solgt innenlands.

SALGSVERDI

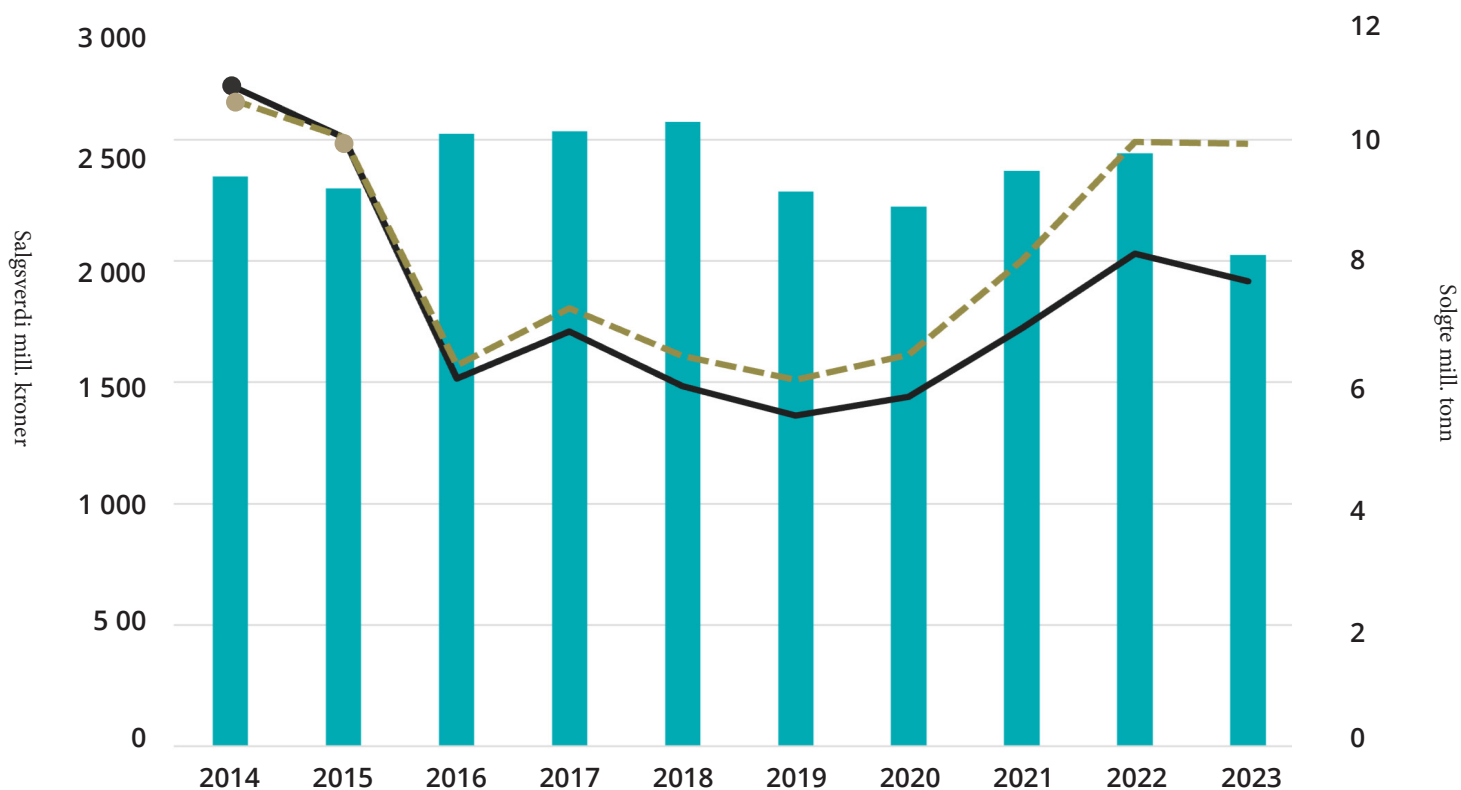
Det ble solgt industrimineraler for 2 483 millioner kroner i 2023, noe som er en prosentvis nedgang på 5,6 % sammenlignet med 2022. Det er en nedgang i prisjustert salgsverdi både for innenlandssalg og eksport, på henholdsvis 0,6 % og 8,4 %.

Kalkstein, olivin og nefelinsyenitt, i den rekkefølgen, var de tre industrimineralene med høyest salgsverdi i 2023. Til sammen sto disse for 67,7 % av den totale salgsverdien av industrimineral. Prisen på industrimineral er i stor grad en forhandlingssak mellom den enkelte produsent og kunde, og er i liten grad offentlig.

Figur 7

Salgsverdi og solgte tonn industrimineral siste 10 år

- Salgsverdi prisjustert (2015-verdi)
- Salgsverdi, nominell
- Foredling, delvis inkludert til og med 2015
- Solgt, tonn

Salgsverdi som følge av foredling er delvis inkludert i tallgrunnlaget til og med 2015. Dette tilsvarer en salgsverdi på drøyt 1 milliard kroner, og er tatt ut av statistikken fra og med 2016.

Metallisk malm

HARDT FAKTUM

Jernmalm utgjør over 90 % av metallene som årlig utvinnes i verden.

Metallisk malm

Metallisk malm omfatter mineraler som inneholder metaller i så store mengder at de kan utvinnes økonomisk. Per i dag produseres det i all hovedsak jern og ilmenitt i Norge, men også noe nikkel.

Figur 8 viser salgsverdi og solgte tonn metallisk malm de siste 10 årene.

I 2023 var det kun to aktører med kontinuerlig utvinning av metallisk malm i Norge; Rana Gruber AS og Titania AS. Disse to utgjorde tilnærmet alt av salg og utvinning. I tillegg er det delt ut driftskonsesjon til tre nye gruver innen metallisk malm etter at mineralloven trådte i kraft i 2010. Dette er Nussir kobbergruve, Engebøprosjektet og gjenåpning av Sydvaranger gruve. Ingen av disse prosjektene ble satt i produksjon i 2023.

SOLGTE TONN

Det ble solgt 2,5 millioner tonn metallisk malm i 2023, dette er en liten økning i forhold til de seks foregående årene.

SALGSVERDI

Det ble solgt metallisk malm for 3 329 millioner kroner i 2023, mesteparten av dette var eksport. Prisjustert er dette en økning på 10,6 % sammenlignet med 2022. Dette er det femte året på rad med økning i prisjustert salgsverdi, til tross for at salgsmengden har ligget på omtrent samme nivå.

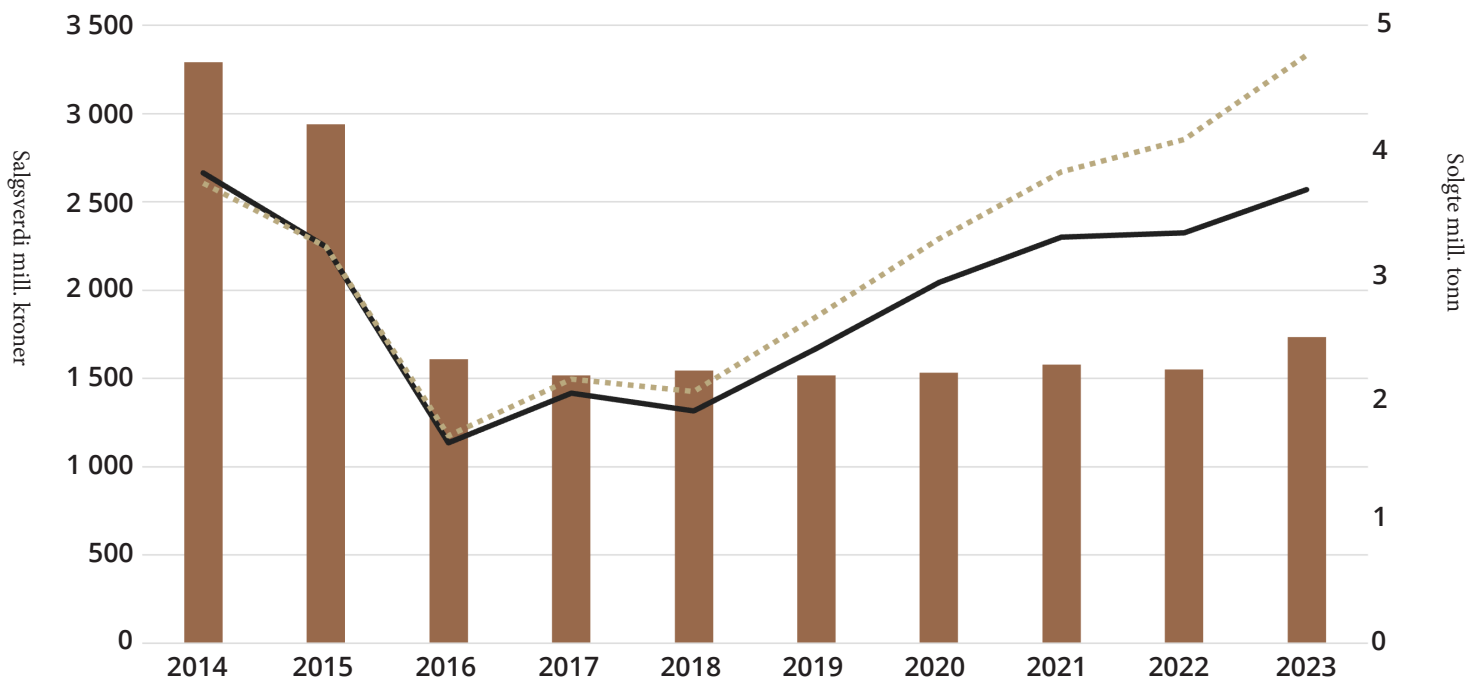
Figur 8 viser at det var et kraftig fall i salgsverdi og solgte tonn metallisk malm i 2016. Dette skyldes konkursen i Sydvaranger gruve i november 2015. Fra og med 2016 har det vært en relativ stabil utvinning av metallisk malm. Siden 2018 har prisjustert salgsverdi likevel økt med 95,3 % og salgsverdien er tilbake på samme nivå som før konkursen i Sydvaranger gruve.

De fleste metallpriser blir styrt av tilbud og etterspørsel på metallbørser, som f.eks. London Metal Exchange (LME). Prisene på metallisk malm er dermed sensitive for markedssituasjonen, internasjonale konjunkturer og råvaretilgang på verdensmarkedet. Andre faktorer som sanksjoner, tollsatser, endring i handelsavtaler og politikk påvirker også pris og etterspørsel.

Figur 8

Salgsverdi og solgte tonn metallisk malm siste 10 år

— Salgsverdi prisjustert (2015-verdi) ■ Solgt, tonn
- - - Salgsverdi, nominell

Naturstein

HARDT FAKTUM

Naturstein inkluderer blokkstein, skifer og murestein som kan sages, spaltes eller hugges til plater og emner.

Naturstein

Naturstein er betegnelsen på bergarter som kan sages, spaltes eller hugges til plater og emner for bruk i utearealer, bygninger (utvendig og innvendig) og monumenter.

Vi skiller mellom tre hovedgrupper av naturstein; blokkstein, skifer og murestein. Blokkstein tas ut i blokker og sendes videre til bearbeiding til plater og emner. Skifer tas også ut i blokker, men bearbeides vanligvis av utvinner til plater og emner. Murestein er normalt stein til eksempelvis tørrmuring.

Figur 9 viser salgsverdi og solgte tonn naturstein de siste 10 årene, figuren skiller mellom natursteinsgruppene fra og med 2016.

SOLGTE TONN

Det ble i 2023 solgt 949 tusen tonn naturstein. 512 tusen tonn av dette var blokkstein, 372 tonn murestein og 65 tusen tonn skifer. Sammenlignet med 2022 ble det solgt 12,7 % mer tonn naturstein. Salget av blokkstein og skifer økte med henholdsvis 87,9 % og 2,4 %, mens salgsmengden av murestein gikk ned 26,4 %.

SALGSVERDI

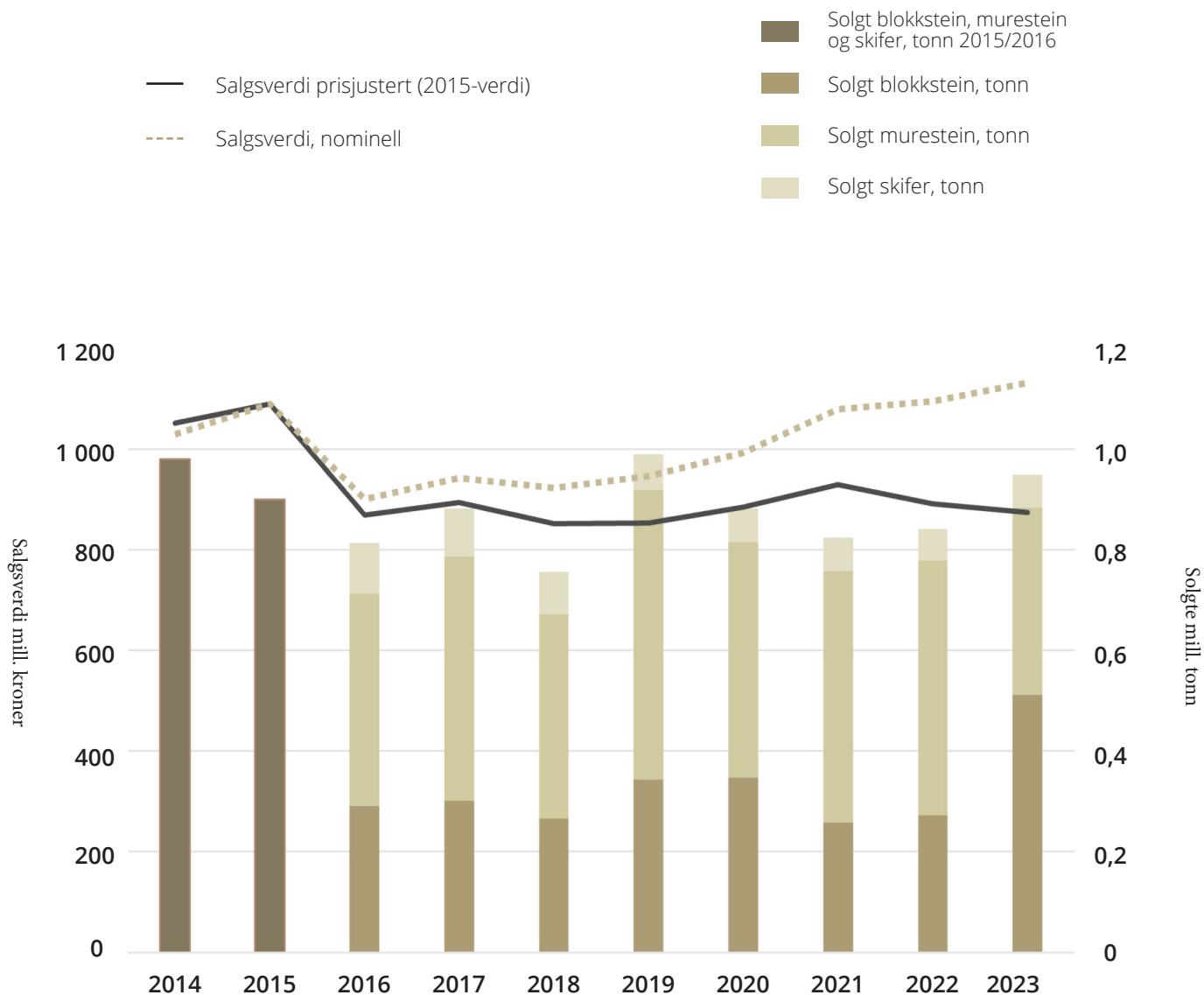
Det ble solgt naturstein for 1 133 millioner kroner i 2023. Prisjustert er det en nedgang på 2,0 % sammenlignet med 2022. Nedgangen er prosentvis størst innen murestein, som reduserte salgsverdien med 19,0 %, mens skifer reduserte salgsverdien med 12,7 %. Salgsverdien for blokkstein økte derimot med 9,0 %.

Bergarter med de riktige estetiske kvalitetene har høy salgspris, eksempelvis enkelte typer larvikitt, marmor og skifer. For murestein er pris og funksjon ofte viktigere enn utseendet på selve steinen. Murestein er billigere å utvinne, har lavere salgspris, og produseres i stor grad for lokale og regionale markeder. Skifer har egenskaper som gjør at store blokker forholdsvis enkelt lar seg spalte ned til egnede platetykkelser. Generelt øker verdien av skiferen dersom den bearbeides i stedet for å selges som bruddheller. Innrapporterte data for skifer inneholder ulik grad av bearbeiding.

I 2023 var gjennomsnittsprisen for blokkstein 1 367 kroner per tonn. Prisen per tonn skifer var 3 639 kroner per tonn, og 528 kroner per tonn for murestein. Dette tilsvarer en prisjustert nedgang på 42,0 % og 14,8 % for henholdsvis blokkstein og skifer, og en økning på 10,2 % for murestein sammenlignet med 2022. Prisene er generelt høyere for blokkstein og skifer som eksporteres, her er snittprisen på henholdsvis 2 825 kroner per tonn og 5 276 kroner per tonn.

Figur 9

Salgsverdi og solgte tonn naturstein siste 10 år

I figuren er blokkstein, murestein og skifer slått sammen frem til 2015.

Energimineral

HARDT FAKTUM

Over 70 % av kullet fra Gruve 7 på Svalbard blir eksportert til metallurgisk og annen industri.

Energimineral

Energimineral er mineraler som avgir energi ved forbrenning. I Norge er dette ensbetydende med utvinning av kull på Svalbard.

Figur 10 viser salgsverdi og solgte tonn energimineral de siste 10 årene.

I 2023 har den norske utvinningen av kull foregått i Gruve 7 på Svalbard. Det ble i 2022 vedtatt at Gruve 7 skal fortsette å utvinne kull frem til gruva er tømt for ressurser i 2025.

SOLGTE TONN

Det ble solgt 83 tusen tonn kull i 2023. Dette er en nedgang på 24,9 % sammenlignet med 2022. Nedgangen kommer fra en reduksjon i eksport på 25,6 % sammenlignet med 2022. Samt at solgte tonn innenlands gikk ned med 23,2 %. Eksport utgjorde 72,4 % av energimineralet som ble solgt.

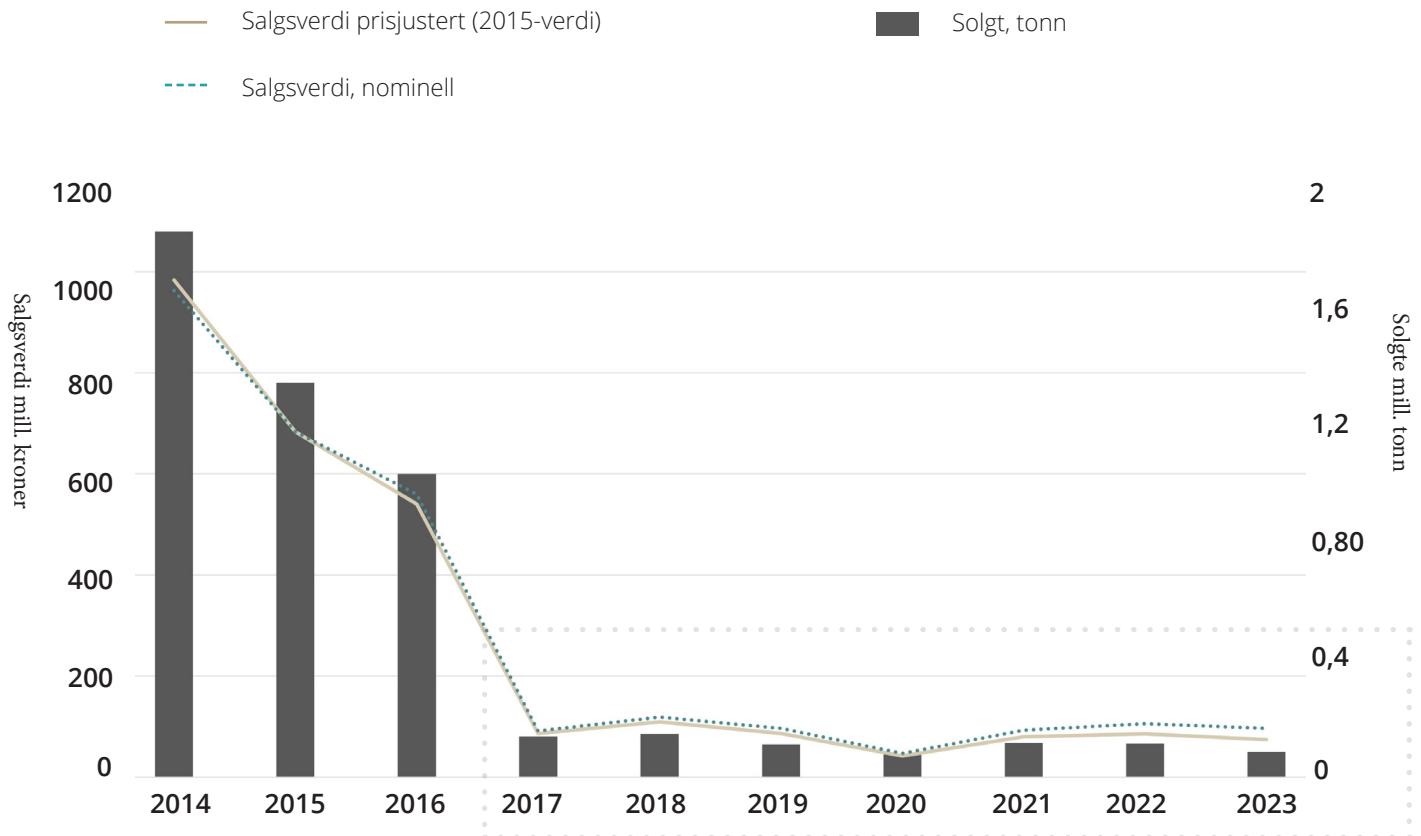
SALGSVERDI

Det ble i 2023 solgt energimineral for 96 millioner kroner, dette er en prisjustert nedgang på 13,4 %.

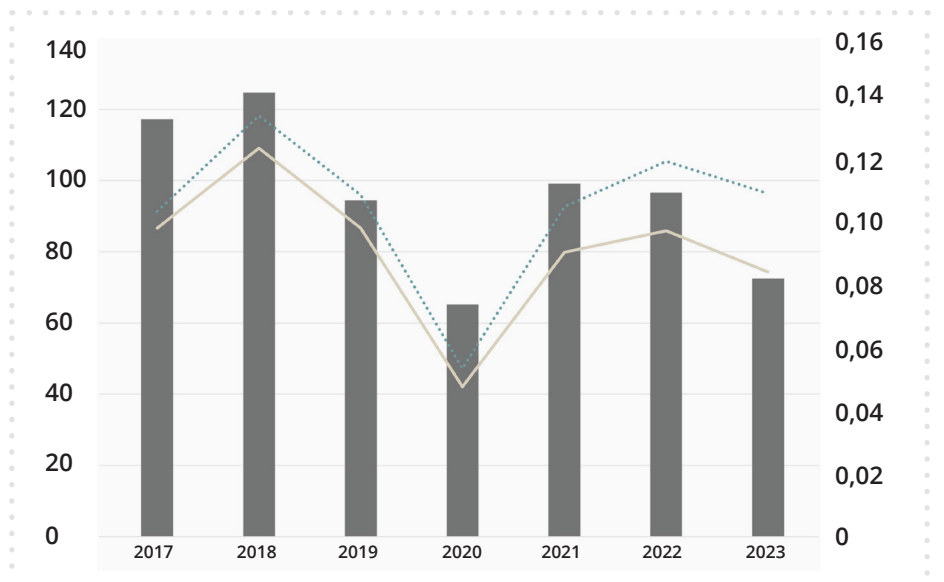
Prisjustert salgsverdi for eksport og innenlands salg var henholdsvis 12,8 % og 16,8 % lavere i 2023 enn i 2022.

Figur 10

Salgsverdi og solgte tonn energimineral siste 10 år

Til og med 2015 var salgsverdi av torv inkludert i mineralstatistikken, med en gjennomsnittlig salgsverdi på omtrent 100 millioner kroner per år.

Eksport

Eksportverdien av norske mineraler var på 7 776 millioner kroner i 2023. Dette er en prisjustert økning på 8,7 % sammenlignet med 2022. Eksporten utgjorde 54,6 % av den totale salgsværdien i mineralnæringen.

Figur 11 viser eksportverdi og prosentvis fordeling for mineralgruppene.

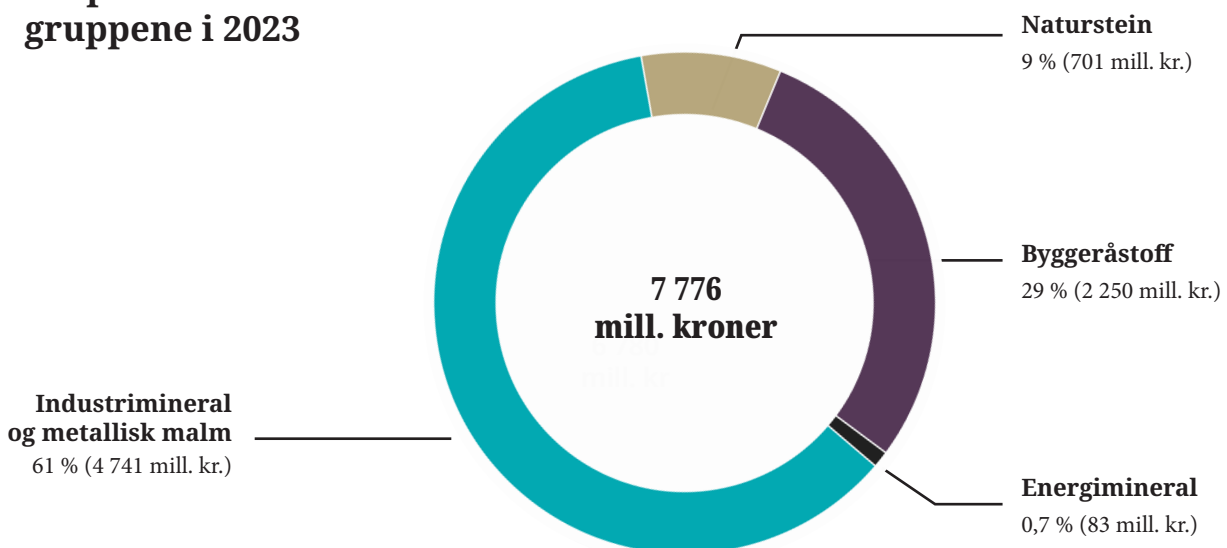
Eksportverdien for mineralnæringen har økt hvert år siden 2018, og utgjør en stadig større andel av den totale salgsværdien. Industrimineral og metallisk malm utgjorde 61,0 % av eksportverdien i mineralnæringen i 2023. Metallisk malm var mineralgruppen med størst prosentvis økning i salgsværdi i eksport, med 16,1 %. Byggeråstoff og naturstein økte også prisjustert salgsværdi med henholdsvis 15,2 % og 5,3 % sammenlignet med 2022. Energimineraler og industrimineraler hadde en redusert prisjustert salgsværdi sammenlignet med 2022, med henholdsvis 12,8 % og 8,4 %.

Det var 87 uttak som i 2022 rapporterte om eksport til utlandet. 43 av disse eksporterte byggeråstoff, 24 naturstein, 19 industrimineral eller metallisk malm og 1 energimineral. Dette tilsvarer at 4,6 % av alle uttak som solgte byggeråstoff, eksporterte til utlandet. Tallet for naturstein, industrimineral eller metallisk malm og energimineral er henholdsvis 19,5 %, 54,3 % og 100 %. Figur 12 viser hvor stor andel av salgsværdien i mineralgruppene som gikk til innenlandsmarkedet og til eksport.

Samtlige fylker utenom Oslo eksporterte mineraler til utlandet i 2023. Størst salgsværdi i eksportmarkedet hadde Rogaland, etterfulgt av Nordland. Til sammen utgjorde de 65,3 % av total eksportverdi.

— Figur 11

Eksportverdi for mineralgruppene i 2023

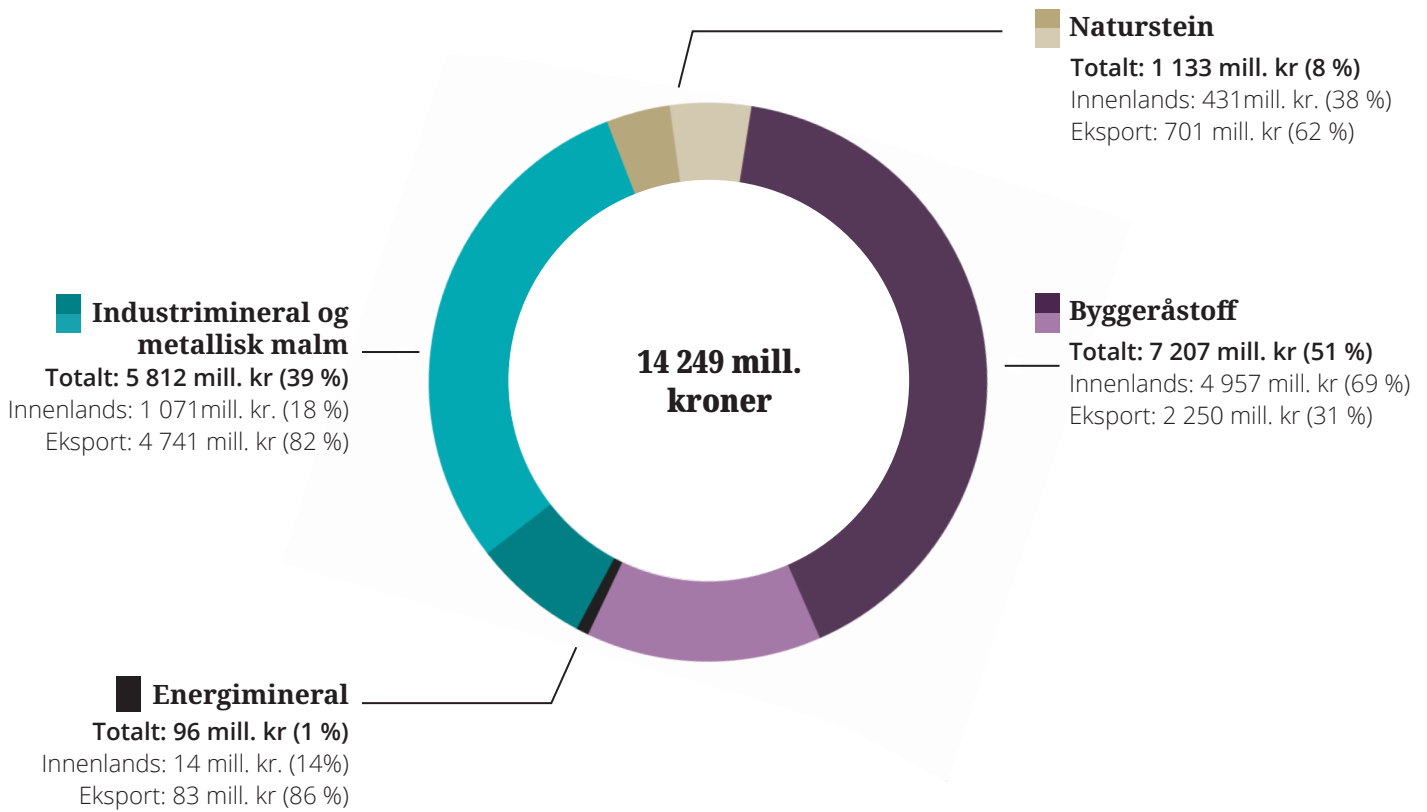
HARDT FAKTUM

Samtlige fylker i Norge utenom Oslo, eksporterte mineraler til utlandet i 2023.

— Figur 12

Salgsverdi mineralnæringen per råstoffgruppe, innenlandsmarked og eksport

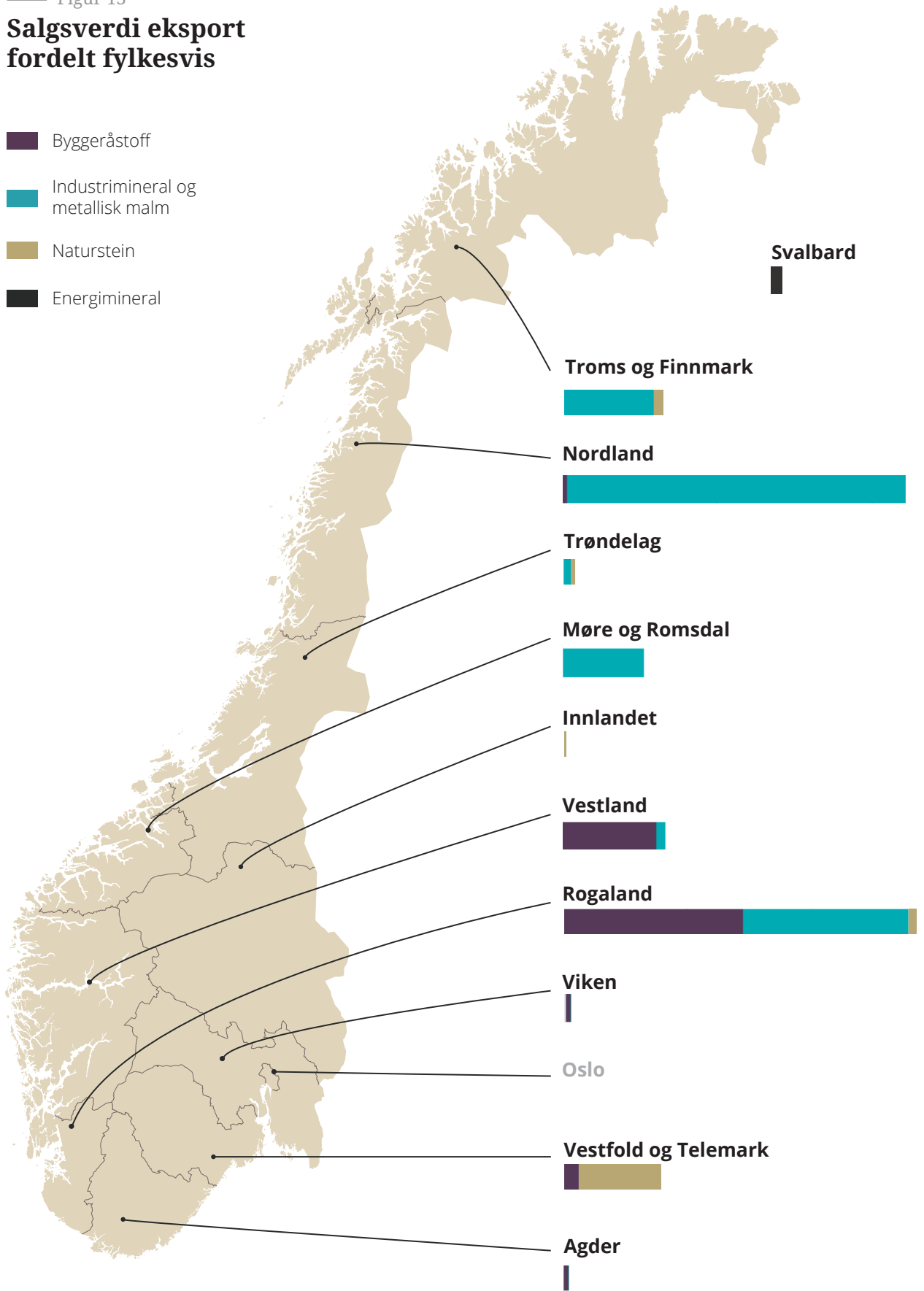
Av konfidensialitetshensyn er gruppene industrimineral og metallisk malm slått sammen.

Figur 13

Salgsverdi eksport fordelt fylkesvis

- Byggeråstoff
- Industrimineral og metallisk malm
- Naturstein
- Energimineral

Næringsstruktur og sysselsetting

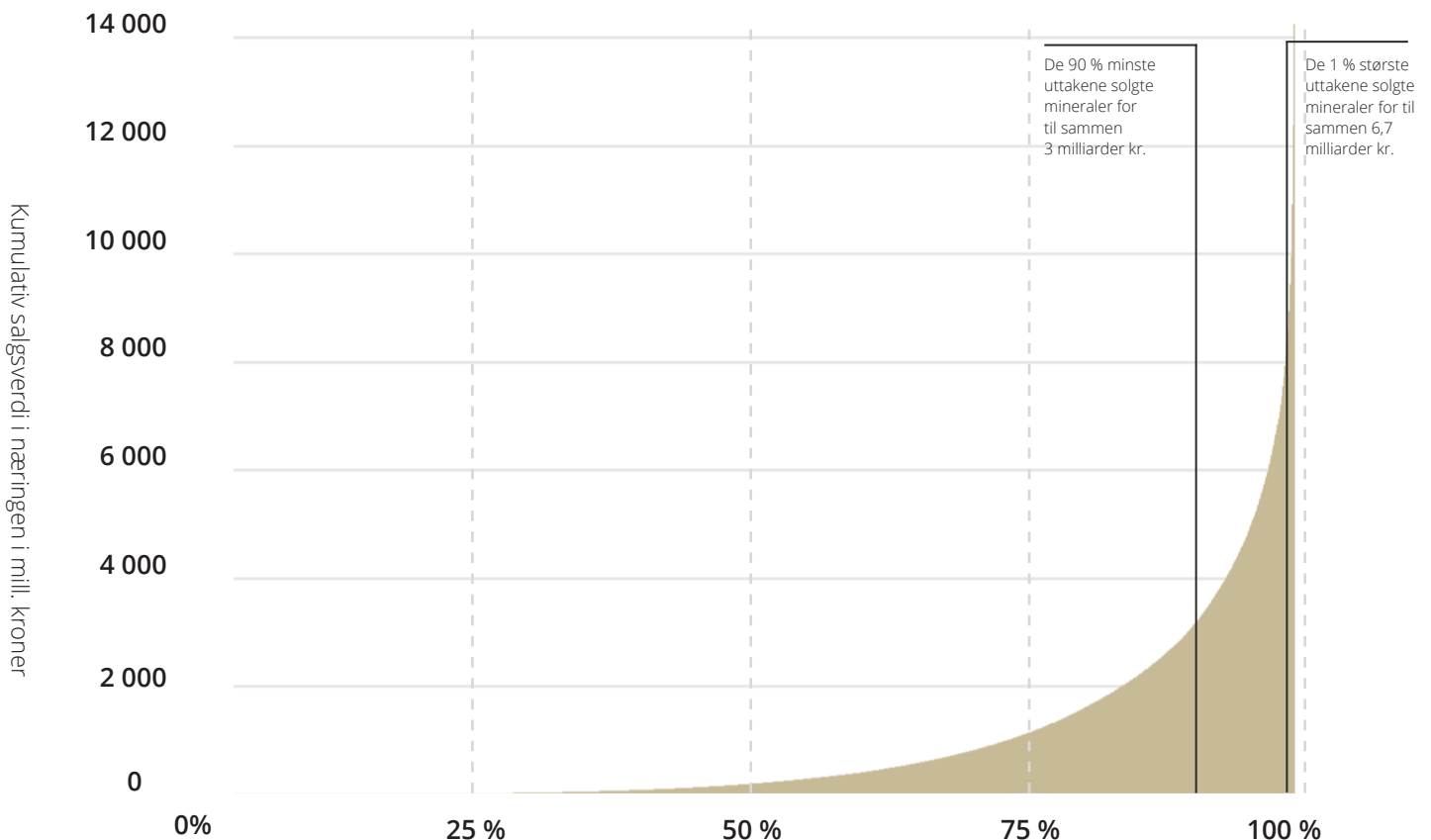
Figur 14 viser kumulativ salgsverdi i mineralnæringen. Den totale salgsverdien er på 14,2 milliarder kroner. De 1 % største uttakene solgte mineraler for 6,7 milliarder kroner, dette tilsvarer 46,9 % av den totale salgsverdien i mineralnæringen. De 90 % minste uttakene solgte til sammen for 3,0 milliarder kroner, som utgjør 21,0 % av den totale salgsverdien i mineralnæringen.

Mineralnæringen er en typisk distriktsnæring, med virksomheter i de aller fleste av landets kommuner.

Dette skyldes i stor grad at de fleste byggeråstoffs-uttakene dekker et lokalt marked. Det forklarer også mye av skjevfordelingen i salgsverdi, der vi har mange små uttak som utgjør en liten andel av den totale salgsverdien. Uttak av naturstein, (untatt blokkstein) metallisk malm og industrimineral er hovedsaklig ikke avhengig av et lokalt marked. I kartløsning på DMFs hjemmeside finnes det en oversikt over alle uttak sortert etter mineralgruppe.³

Figur 14

Salgsverdifordeling i mineralnæringen

Alle uttak i næringen, sortert etter størrelse

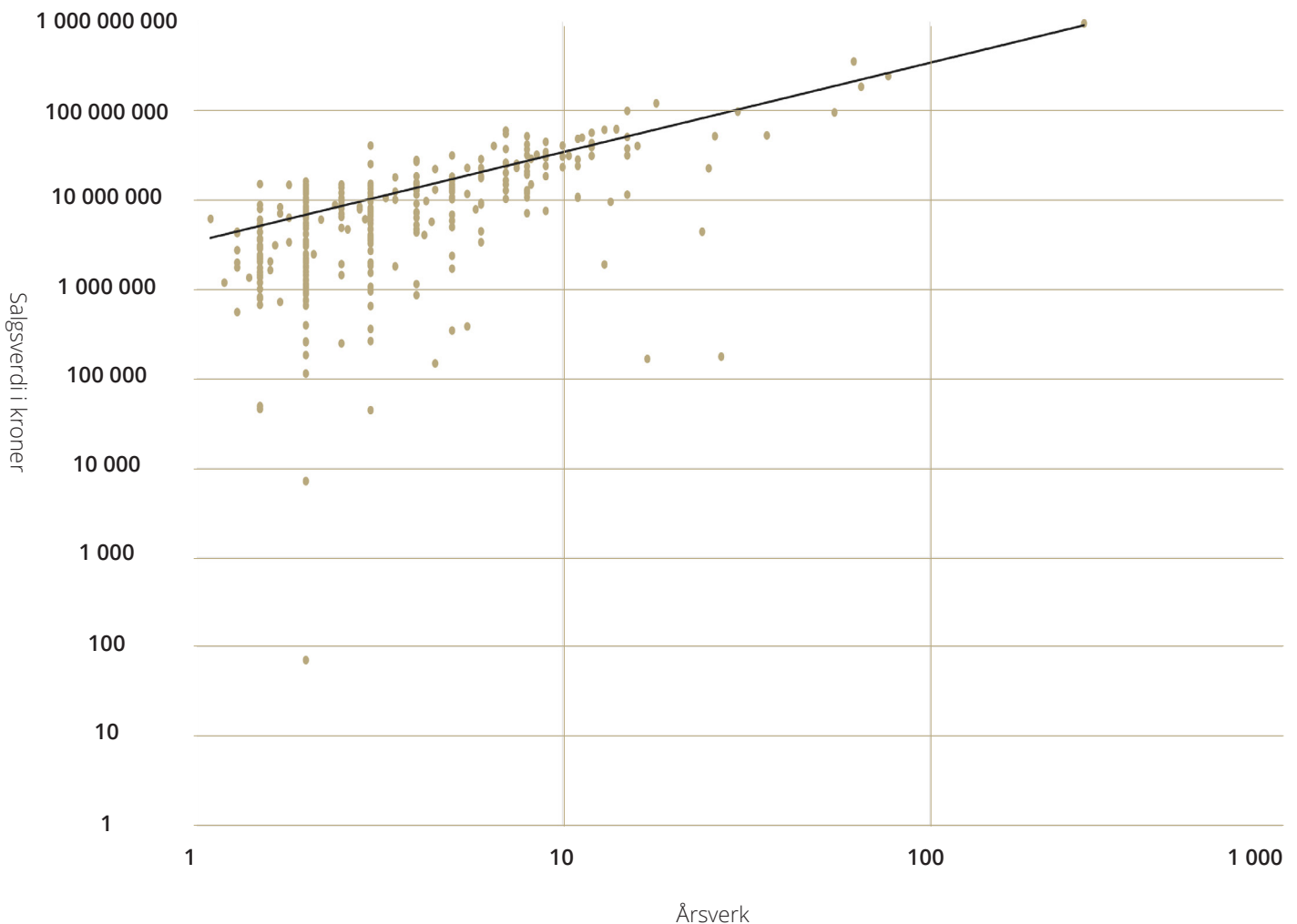
Figur 15 viser forholdet mellom salgsverdi og årsverk for uttak som utelukkende selger byggeråstoff. Uttak med ett eller færre årsverk er utelatt fra figuren. Den heltrukne linjen har en helning som er lik medianen av salgsverdi per årsverk. Altså vil punkter ovenfor linjen være uttak som har høyere salgsverdi per årsverk enn medianen.

Observasjonen under linjen vil være uttak som har lavere salgsverdi per årsverk enn medianen. Median salgsverdi per årsverk, for uttak som utelukkende selger byggeråstoff, er på 2,2 millioner kroner.

— Figur 15

Salgsverdi etter årsverk for byggeråstoff

Begge aksene er på logaritmisk skala og hvert trinn representerer en ti-dobling av verdien.

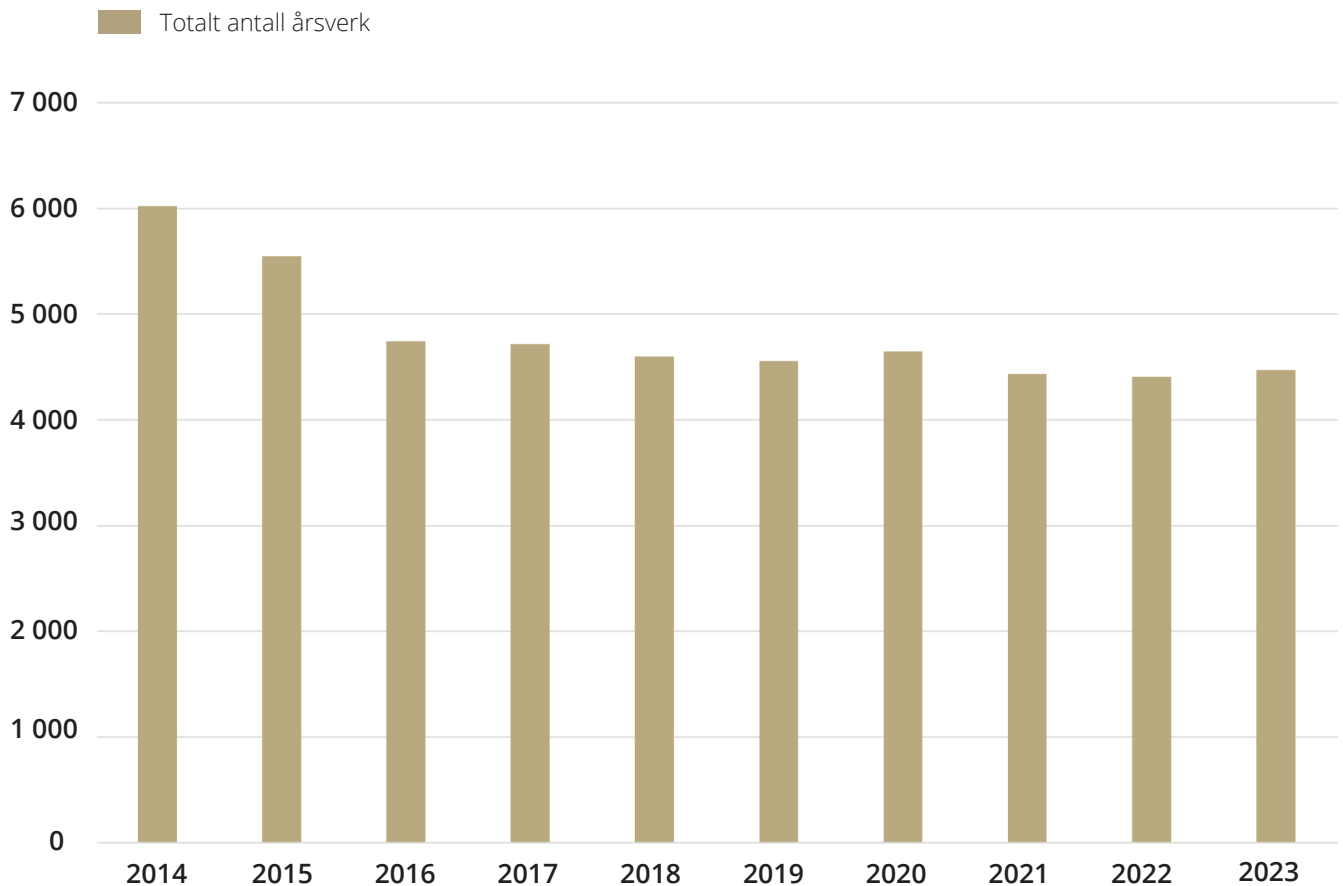
ÅRSVERK

Figur 16 viser antall årsverk i mineralnæringen. Totalt antall årsverk i 2023 var 4 473, som er økning på 65 årsverk, eller 1,5 % sammenlignet med 2022. Antall årsverk har holdt seg relativt stabilt siden konkursen i Sydvaranger gruve i 2015.

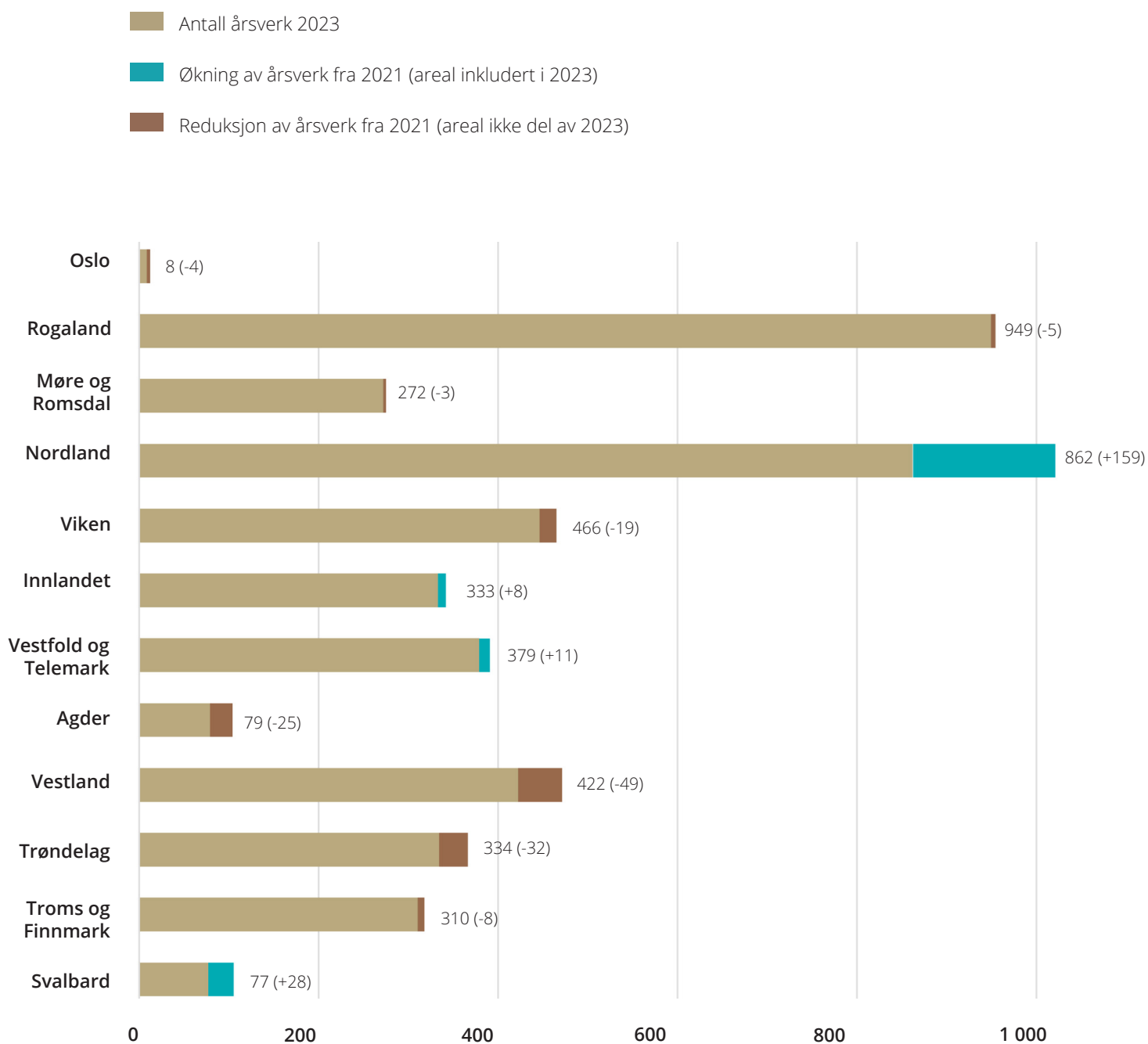
Figur 17 viser hvordan årsverkene fordeler seg mellom fylkene, og endringene i antall årsverk, sammenlignet med 2022. Vestland og Trøndelag er fylkene med størst nedgang i antall årsverk, med henholdsvis 49 og 32. Nordland hadde en økning på 159 årsverk sammenlignet med året før.

Figur 16

Årsverk siste ti år

Figur 17

Årsverk per fylke

Grunneieravgift for byggeråstoff

Løsmasser og knust fjell som tas ut og knuses til pukk er i de fleste tilfeller definert som grunneiers mineraler. Grunneieravgiften er privatrettslig forhold som avtales mellom grunneiere og virksomheten.

Grunneieravgiften varierer med type uttak, kvaliteten på mineralet som tas ut og geografiske forhold. Tonnøre beregnes som kroner i grunneieravgift per solgte tonn. Figur 18 viser uttakenes rapporterte tonnøre for knust fjell og løsmasse. Figuren inkluderer ikke uttak som driver kombinasjonsdrift (knust fjell og løsmasse). Tonnøre under 0,5 kroner og over 30 kroner utelukkes fra figuren.

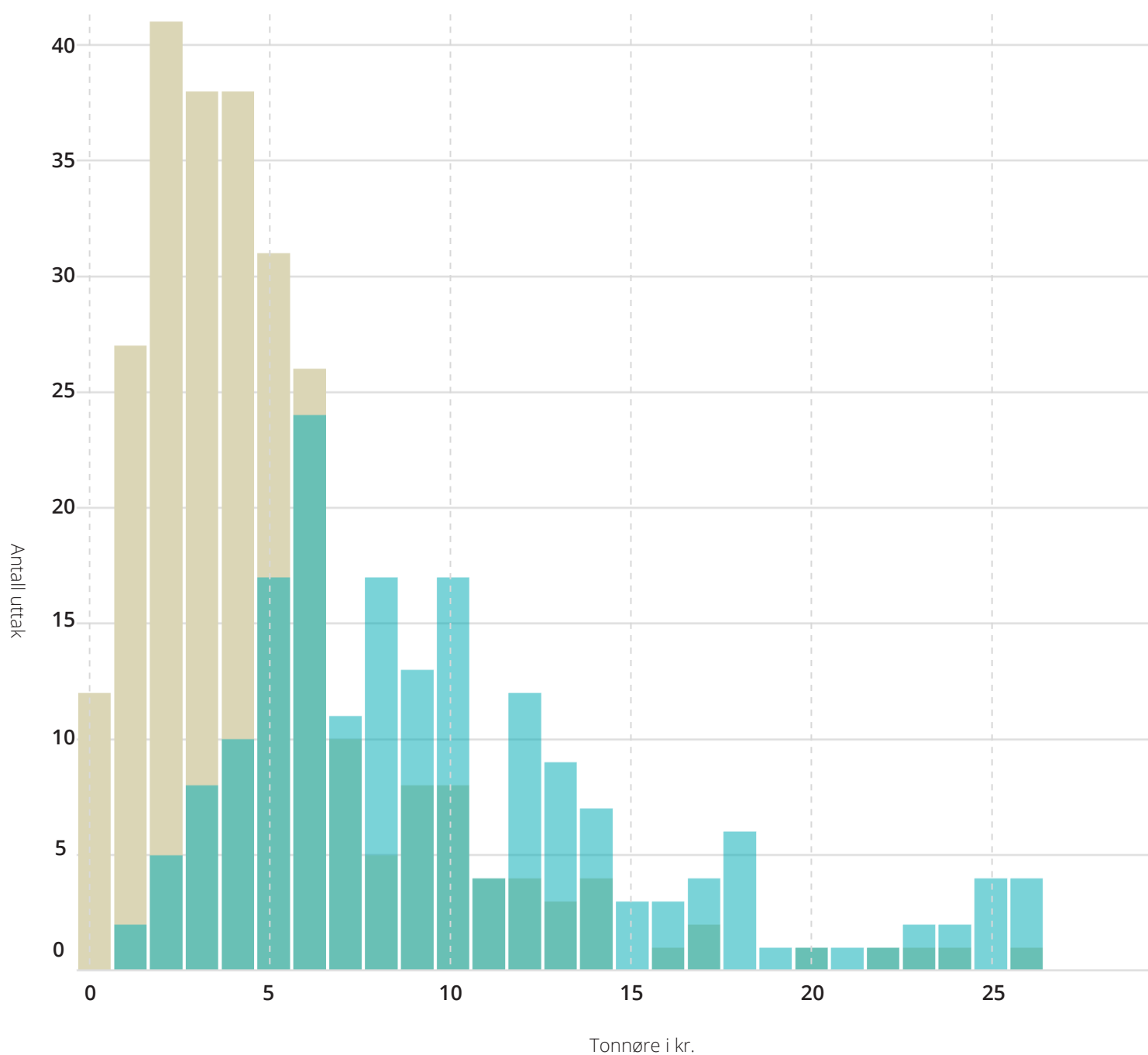
Den samlede gjennomsnittsprisen på uttak per tonn for byggeråstoff i 2023 var 4,2 kroner. I 2022 var gjennomsnittspris til sammenligning på 3,9 kroner. Tonnøre var 3,1 kroner for knust fjell og 10,2 kroner for løsmasser, en økning på 0,1 kroner for knust fjell og 0,9 kroner for løsmasser, sammenlignet med 2022.

Tabell 6 fra 2023 viser at gjennomsnittlige tonnøre for knust fjell er større for små uttak, dette er ikke i like stor grad tilfellet for løsmasser, hvor tonnøre er relativt like for alle uttaksstørrelser.

Figur 18

Tonnøre

Knust fjell
Sand/grus

Klima og miljø

Det ble i 2023 utvunnet 17 tonn mineraler per innbygger i Norge.⁴ 15 av disse tonnene var byggeråstoff. I EUs råvareinitiativ er bedre ressursutnyttelse, bruk av restmaterialer og gjenvinning nevnt som tre hovedpilarer for en fortsatt bærekraftig utvikling.

TRANSPORT AV BYGGERÅSTOFF

Mye av utslippet forbundet med mineralnæringen kommer fra transport på lastebil. Byggeråstoff som ble transportert på lastebil ble i 2023 i gjennomsnitt brukt 19,3 kilometer fra der den ble utvunnet. Figur 19 viser en fylkesoversikt over gjennomsnittlig transportavstand på lastebil for byggeråstoff i 2023. Figuren viser også endringen i gjennomsnittlig transportavstand sammenlignet med 2022. Den gjennomsnittlige kjøreavstanden for byggeråstoff på lastebil økte med 0,8 kilometer på landsbasis. Prosjektet kortreist stein⁵ peker på god arealplanlegging som en av de viktigste virkemidlene for å redusere kjøreavstand på byggeråstoff, og dermed redusere utslipp og annen lokal forurensning.

RESSURsutNYTTELSE

Figur 20 viser den totale mengden og andelen ikke-salgbare masser de siste 10 årene. I 2023 var det en økning på 0,7 prosentpoeng i andelen ikke-salgbare masser, fra 15,3 % til 16,0 %. Dette til tross for at det ble utvunnet mindre byggeråstoff og industrimineral enn året før. Det er store forskjeller i ressursutnyttelsen av masser mellom mineralgruppene. For metallisk malm er andelen ikke-salgbare masser 64,5 % dette er en 2,4 prosentpoeng reduksjon fra 2022. For de resterende mineralgruppene har det nesten ikke vært noen endring i andelen ikke-salgbare masser. Andelen ikke-salgbare masser for byggeråstoff, industrimineral og naturstein var henholdsvis på 2,4 %, 25,8 % og 39,1 %.

RESIRKULERING/GJENVINNING

Figur 21 viser uttaks mottak av masser til resirkulering fra 2016 til 2023.

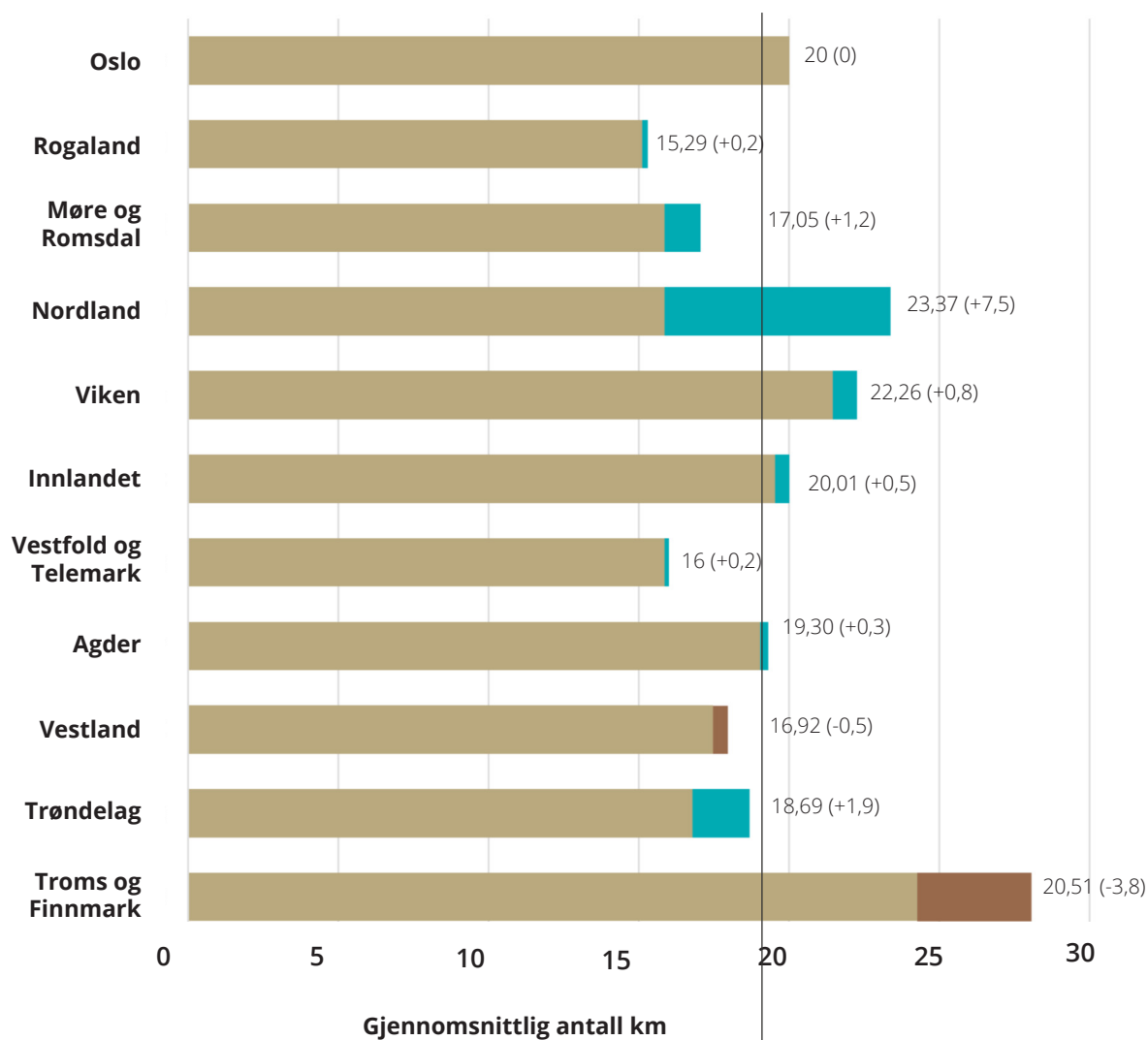
Totalt rapporterte 90 uttak at de mottok masser til resirkulering i 2023. 24 av disse mottok til sammen 111 tusen tonn betong til resirkulering, en økning på 36,4 % sammenlignet med 2022. 62 uttak mottok til sammen 414 tusen tonn asfalt til resirkulering, 7,9 % mindre enn året før. 48 uttak mottok samlet 1 890 tusen tonn annen masse til resirkulering, en reduksjon på 33,7 %. Dette er det første året siden 2017 med en nedgang i mottak av masser til resirkulering siden DMF begynte å samle statistikk i 2016.

Det er kun tall fra virksomheter som også har eget uttak av mineraler og som er rapporteringspliktige til DMF som fremkommer i denne statistikken.

Figur 19

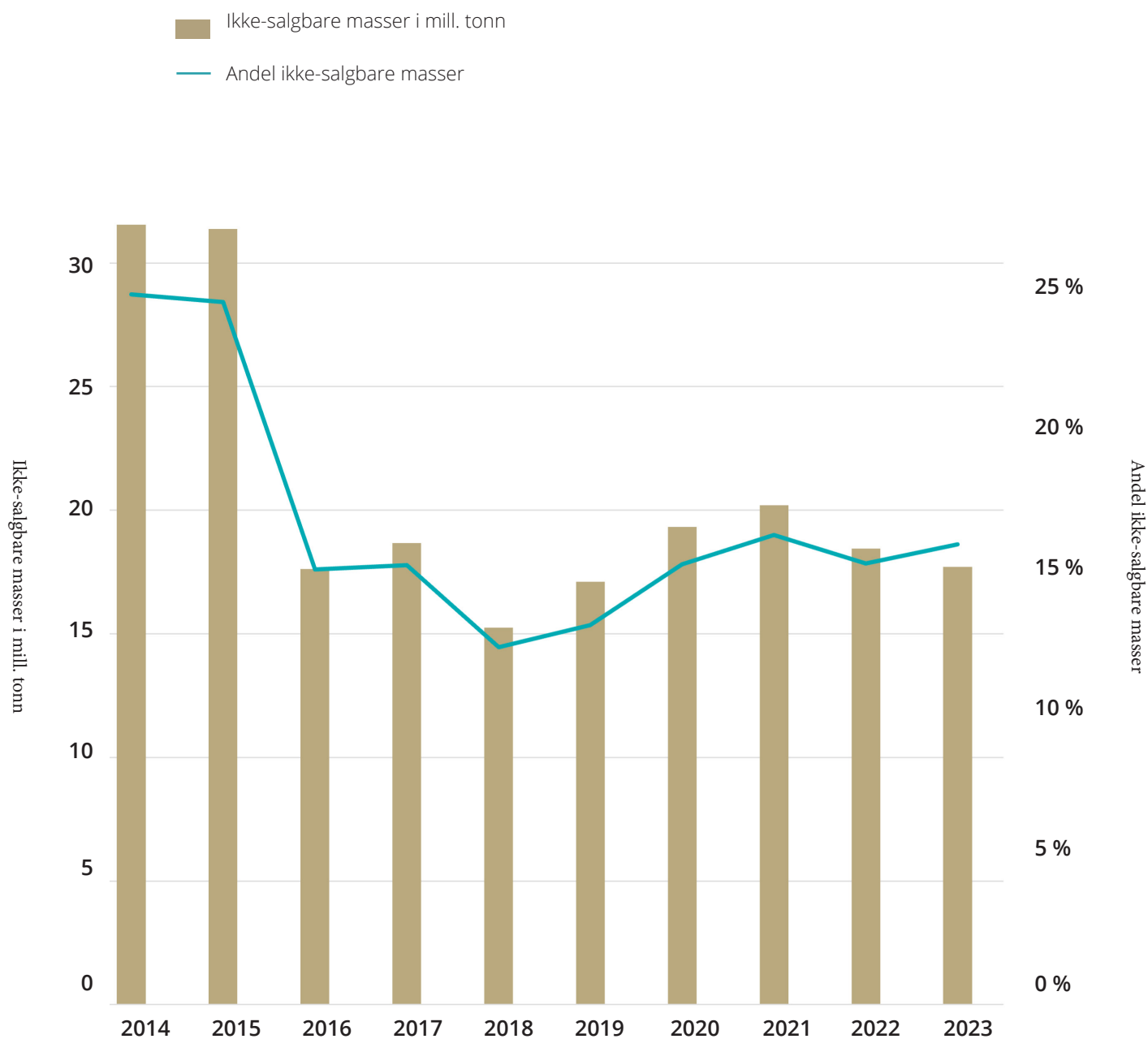
Innenlands transportavstand for byggeråstoff med lastebil fylkesvis fordeling

- Gjennomsnittlig transportavstand 2023
- Økning av transportavstand fra 2022 (areal inkludert i 2023)
- Reduksjon av transportavstand fra 2022 (areal ikke del av 2023)

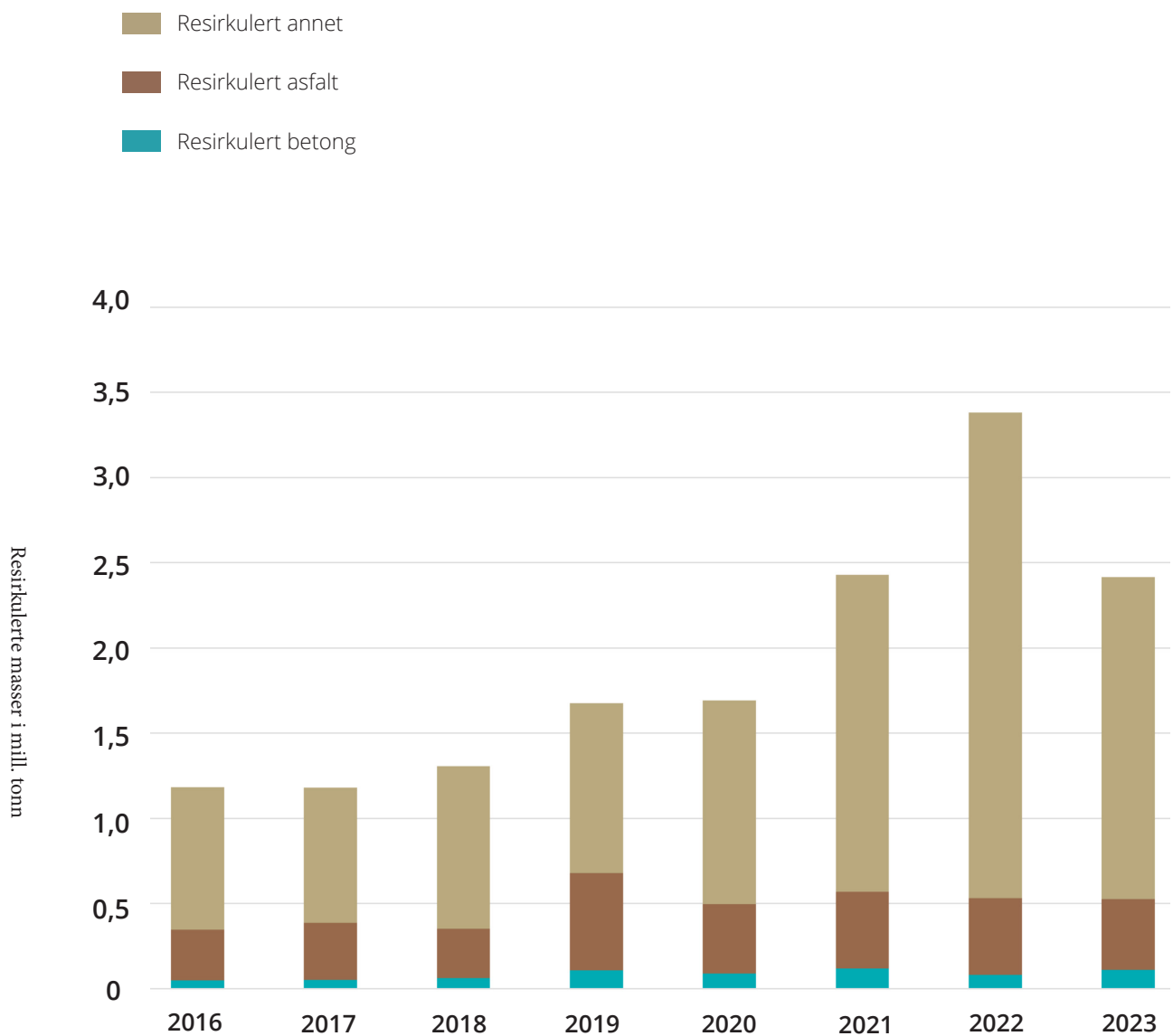
Gjennomsnitt:
19,3 km

Figur 20

Ikke-salgbare masser siste ti år

Figur 21

Resirkulerte masser i perioden 2016-2023

Tabeller

— Tabell 1

Samlet mineralstatistikk 2023

Produkt	Antall uttak	Antall foretak	Solgt (1000 tonn)			Salgsverdi (mill. kr.)		
			Innenlands	Eksport	Sum	Innenlands	Eksport	Sum
Byggeråstoff								
Knust fjell	592	450	43 640	27 037	70 677	4 060	2 224	6 284
Sand/grus	393	318	10 387	279	10 667	897	26	924
Total	926	670	54 027	27 317	81 343	4 957	2 250	7 207
Industrimineral og metallisk malm								
Kalkstein	13	11	4 364	435	4 799	578	72	649
Kvarts/kvartsitt	5	4	981	125	1 107	235	249	484
Dolomitt	4	3	206	319	525	89	101	190
Annet	14	14	129	4 026	4 154	170	4 319	4 489
Total	34	28	5 680	4 905	10 584	1 071	4 741	5 812
Naturstein								
Blokkstein	43	35	92	420	512	50	650	699
Murestein	79	70	372	0	372	196	0	196
Skifer	20	18	54	11	65	185	52	237
Total	121	106	518	431	949	431	701	1 133
Energimineral								
Kull	1	1	23	60	83	14	83	96
Total alle mineraler	1 023	747	60 250	32 712	92 962	6 473	7 776	14 249

Tallene leses som følger:

Antall uttak/foretak som har rapportert salg på produkt/produktgruppe. Noen uttak/foretak leverer flere mineraler innen én produktgruppe og telles da kun én gang på gruppenivå. Totalt antall uttak og foretak oppgitt under «Alle mineraler», er totalt antall som har levert driftsrapport per 03.06.2024, også de som ikke har rapportert salg av mineral i rapporteringsåret.

Av konfidensialitetshensyn oppgis det ikke tall for produksjonen av metalliske malmer. Denne produksjonen er sortert under industrimineral og metallisk malm, i kategorien «Annet». I denne kategorien inngår også grafit, nefelinsyenitt og olivin. Leire er sortert sammen med sand/grus.

Alle delsummer er avrundet til hele 1 000 tonn og mill. kroner.

— Tabell 2

Salgsverdi og årsverk fordelt på fylker

Salgsverdi i mill. kr.

Fylke	Antall uttak	Byggeråstoff	Andre mineraler	Innenlands	Eksport	Total salgsverdi	Årsverk
Oslo	2	24	0	24	-	24	8
Rogaland	67	1 969	1 589	706	2 851	3 557	949
Møre og Romsdal	67	257	635	367	526	893	272
Nordland	80	417	2 523	715	2 225	2 940	862
Viken	131	1 325	14	1 321	18	1 338	446
Innlandet	178	633	125	743	16	758	333
Vestfold og Telemark	85	534	689	587	636	1 223	379
Agder	64	195	6	164	37	202	79
Vestland	90	977	155	467	665	1 131	422
Trøndelag	185	584	331	839	75	914	334
Troms og Finnmark	73	292	879	527	645	1 172	310
Svalbard	1	-	96	14	83	96	77
Total	1 023	7 207	7 042	6 473	7 776	14 249	4 473

— Tabell 3

Uttak fordelt på fylker

Uttak i tonn.

Fylke	Antall uttak	Løsmasser (1 000 tonn)		Fast fjell (1 000 tonn)		Sum totalt uttak	Årsverk
		Uttak*	Ikke-salgbart	Uttak*	Ikke-salgbart		
Oslo	2	-	-	67	-	67	8
Rogaland	67	1 615	22	30 991	8 111	32 605	949
Møre og Romsdal	67	687	32	3 790	341	4 477	272
Nordland	80	247	6	16 467	5 300	16 714	862
Viken	131	3 256	86	8 366	369	11 622	446
Innlandet	178	1 741	74	5 922	111	7 664	333
Vestfold og Telemark	85	790	49	8 205	1 737	8 995	379
Agder	64	569	3	1 713	18	2 282	79
Vestland	90	686	41	10 924	255	11 610	422
Trøndelag	185	1 544	43	6 922	536	8 466	334
Troms og Finnmark	73	1 108	10	5 309	566	6 417	310
Svalbard	1	-	-	-	-	-	77
Total	1 023	12 243	366	98 676	17 343	110 919	4 473

* Uttak = uttak av masser (inkl. ikke-salgbare masser).

— Tabell 4

Uttak kategorisert etter salgsverdi

Uttak i mill. tonn.

Salgsverdi i mill. kroner

Salgsverdi	Antall uttak	Andel uttak	Uttak	Uttak løsmasser	Uttak fast fjell	Salgsverdi innenlands	Salgsverdi eksport	Sum salgsverdi	Andel	Årsverk
Ingen	17	2 %	0	0	0	-	-	-	0 %	47
< 1	423	41 %	4	1	2	126	1	127	1 %	284
1 - 9	379	37 %	15	4	10	1 437	24	1 461	10 %	748
10 - 59	169	17 %	36	7	30	3 218	553	3 771	26 %	1197
60 - 99	18	2 %	7	-	7	838	555	1 394	10 %	442
100 +	17	2 %	49	-	49	854	6 643	7 497	53 %	1755
Total	1 023	100 %	111	12	99	6 473	7 776	14 249	100 %	4473

— Tabell 5

Uttak kategorisert etter tonn, med mottak av resirkulerbare masser

Uttak i 1 000 tonn.

Uttak	Antall uttak	Sum uttak	Uttak løsmasser	Ikke-salg-bare løsmasser	Uttak fast fjell	Ikke-salg-bart fast fjell	Betong	Asfalt	Annet	Solgt innenlands	Solgt eksport	Sum solgt
0	116	-	-	-	-	1	2	10	40	5 380	2 978	8 357
< 10	331	1 098	664	24	434	43	-	1	181	1 210	8	1 219
10 - 100	385	15 355	4 313	89	11 042	1 556	21	121	1 177	13 302	237	13 539
100 +	191	94 466	7 266	252	87 200	15 743	88	282	493	40 358	29 489	69 847
Total	1 023	110 919	12 243	366	98 676	17 343	111	414	1 891	60 250	32 712	92 962

— Tabell 6

Byggeråstoff - beregnet tonnøre per solgte tonn

Solgt masse i 1 000 tonn.

Salgsverdi og grunneieravgift i mill. kroner

Klassifisering solgt masse	Antall uttak rapportert grunneieravgift	Solgt masse	Salgsverdi	Grunneieravgift	Tonnøre (grunneieravgift/solgt masse)
Knust fjell					
< 10	44	218	21	2	7,9
10 - 100	135	5 950	591	29	4,9
> 100	88	38 552	3 377	107	2,8
Total	267	44 720	3 989	138	3,1
Sand/grus					
< 10	82	296	23	3	11,5
10 - 100	79	2 983	223	30	10,1
> 100	27	4 858	472	49	10,1
Total	188	8 137	718	83	10,2
Samlet	455	52 857	4 707	221	4,2

Underlag: Kun uttak som har en beregnet "tonnøre" i intervallet 0,5 til 30 kroner, og som ikke har kombinasjonsdrift (fast fjell og løsmasser), er med i beregningene.

— Tabell 7

Salgsverdi og solgte tonn per produktgruppe 2014 - 2023

Solgte tonn i mill.

Salgsverdi i mill. kroner

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Byggeråstoff										
Salgsverdi	5 690	5 970	6 012	6 436	6 757	7 158	7 012	7 022	7 078	7 207
Solgt tonn	79,7	81,8	85	90,5	93,8	98,3	92,1	90,6	87,8	81,3
Industrimineral										
Salgsverdi	2 670	2 510	1 571	1 805	1 609	1 510	1 615	2 001	2 492	2 483
Solgt tonn	9,4	9,2	10,1	10,1	10,3	9,2	8,9	9,5	9,8	8,1
Metallisk malm										
Salgsverdi	2 610	2 240	1 174	1 495	1 426	1 851	2 292	2 671	2 854	3 329
Solgt tonn	4,7	4,2	2,3	2,2	2,2	2,2	2,2	2,3	2,2	2,5
Naturstein										
Salgsverdi	1 030	1 090	901	943	924	946	993	1 080	1 095	1 133
Solgt tonn	1	0,9	0,81	0,9	0,8	1,0	0,9	0,8	0,8	0,9
Energimineral										
Salgsverdi	960	680	559	91	118	96	47	93	105	96
Solgt tonn	1,8	1,3	1,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Total salgsverdi	12 960	12 490	10 217	10 770	10 834	11 561	11 960	12 867	13 625	14 249
Totalt solgt tonn	96,6	97,4	99,2	103,9	107,2	110,7	104,2	103,3	100,8	93,0

Ikke KPI-justert

— Tabell 8

Bruksområder byggeråstoff - knust fjell og sand/grus (innenlands og eksport)

Alle masser i 1 000 tonn

Fylke	Brukt til vei	Brukt til dekke	Brukt til betong	Brukt til annet	Sum alle bruksområder	Andel brukt til vei	Andel brukt til dekke	Andel brukt til betong	Andel brukt til andre formål
Knust fjell									
Oslo	169	-	16	140	325	52 %	0 %	5 %	43 %
Rogaland	8 146	6 002	4 983	3 891	23 022	35 %	26 %	22 %	17 %
Møre og Romsdal	1 187	159	22	795	2 163	55 %	7 %	1 %	37 %
Nordland	2 031	459	217	1 134	3 841	53 %	12 %	6 %	30 %
Viken	4 899	922	823	3 180	9 825	50 %	9 %	8 %	32 %
Innlandet	3 100	508	252	1 970	5 829	53 %	9 %	4 %	34 %
Vestfold og Telemark	1 981	401	235	2 678	5 294	37 %	8 %	4 %	51 %
Agder	946	63	195	735	1 939	49 %	3 %	10 %	38 %
Vestland	1 475	4 054	193	5 421	11 143	13 %	36 %	2 %	49 %
Trøndelag	2 311	778	245	2 269	5 602	41 %	14 %	4 %	40 %
Troms og Finnmark	797	484	35	381	1 696	47 %	29 %	2 %	22 %
Total	27 041	13 829	7 216	22 592	70 678	38 %	20 %	10 %	32 %
Sand/grus									
Oslo	0	0	0	0	0
Rogaland	70	81	1 228	144	1 523	5 %	5 %	81 %	9 %
Møre og Romsdal	49	8	374	29	460	11 %	2 %	81 %	6 %
Nordland	51	20	85	33	189	27 %	11 %	45 %	17 %
Viken	259	289	1 847	567	2 962	9 %	10 %	62 %	19 %
Innlandet	478	97	258	516	1 348	35 %	7 %	19 %	38 %
Vestfold og Telemark	72	72	433	119	696	10 %	10 %	62 %	17 %
Agder	40	51	174	68	332	12 %	15 %	52 %	20 %
Vestland	110	1	375	106	592	19 %	0 %	63 %	18 %
Trøndelag	257	25	713	319	1 314	20 %	2 %	54 %	24 %
Troms og Finnmark	261	242	380	365	1 248	21 %	19 %	30 %	29 %
Total	1 648	886	5 866	2 266	10 665	15 %	8 %	55 %	21 %

— Tabell 9

Transport innenlands fordelt på fylke

Alle masser i 1 000 tonn

Fylke	Masse på bil	Masse på båt	Masse på tog	Andel transport på bil	Andel transport på båt	Andel transport på tog	Gjennomsnittlig transportlengde bil (km)
Knust fjell							
Oslo	325	0	0	100 %	0 %	0 %	20,0
Rogaland	4 527	1 133	0	80 %	20 %	0 %	15,3
Møre og Romsdal	1 856	307	0	86 %	14 %	0 %	16,1
Nordland	1 435	2 001	13	42 %	58 %	0 %	24,1
Viken	9 659	1	26	100 %	0 %	0 %	19,4
Innlandet	5 825	0	2	100 %	0 %	0 %	20,6
Vestfold og Telemark	4 295	26	0	99 %	1 %	0 %	15,4
Agder	1 522	0	0	100 %	0 %	0 %	21,0
Vestland	2 086	1 263	0	62 %	38 %	0 %	17,5
Trøndelag	5 241	321	0	94 %	6 %	0 %	17,9
Troms og Finnmark	999	697	0	59 %	41 %	0 %	21,3
Total	37 769	5 749	41	87 %	13 %	0 %	22,2
	87 %	13 %	0 %	19,3 km	144,1 km	66 km	

Fylke	Masse på bil	Masse på båt	Masse på tog	Andel transport på bil	Andel transport på båt	Andel transport på tog	Gjennomsnittlig transportlengde bil (km)
Sand/grus							
Oslo	0	0	0
Rogaland	418	893	0	32 %	68 %	0 %	15,4
Møre og Romsdal	147	308	0	32 %	68 %	0 %	28,5
Nordland	188	1	0	99 %	1 %	0 %	18,2
Viken	2536	423	0	86 %	14 %	0 %	33,2
Innlandet	1300	0	0	100 %	0 %	0 %	17,3
Vestfold og Telemark	696	0	0	100 %	0 %	0 %	19,3
Agder	332	0	0	100 %	0 %	0 %	11,5
Vestland	446	146	0	75 %	25 %	0 %	14,2
Trøndelag	1284	20	0	98 %	2 %	0 %	21,8
Troms og Finnmark	814	434	0	65 %	35 %	0 %	19,6
Total	8 161	2 225	0	79 %	21 %	0 %	23,1
	79 %	21 %	0,0 %	19,6 km	124,9 km		

Byggeråstoff totalt	45 930	7 974	41	85 %	15 %	0 %	19,3
	85,1 %	14,8 %	0,1 %	19,4 km	136,3 km	66,0 km	

Referanser

1. www.ssb.no/statbank/table/08981
2. www.dirmin.no/kunnskap-og-statistikk
3. <https://minit.dirmin.no/kart/>
4. www.ssb.no/statbank/table/01222/
5. www.sintef.no/projectweb/kortreist-stein/

Utgiver

Harde fakta er utarbeidet av Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF), og er basert på virksomhetenes årlige driftsrapportering.

Harde fakta 2023 benytter fylkesinndelingen for 2023, siden den var gjeldende for perioden uttakene har rapportert for.

Foto

www.istock.com

Ladebekken 50
N-7066 Trondheim

TELEFON + 47 73 90 46 00

E-POST post@dirmin.no

WEB www.dirmin.no